

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra Speciální pedagogiky

Výskyt problémového chování u klientů nízkoprahových zařízení

Bakalářská práce

Autor: Lucie Cimbálová
Studijní program: B 7506 Speciální pedagogika
Studijní obor: Výchovná práce ve speciálních zařízeních
Vedoucí práce: Mgr. Martin Kaliba
Oponent práce: doc. PhDr. Boris Titzl, Ph.D.

Hradec Králové

2020

Zadání bakalářské práce

Autor:	Lucie Cimbálová
Studium:	P17P0692
Studijní program:	B7506 Speciální pedagogika
Studijní obor:	Výchovná práce ve speciálních zařízeních
Název bakalářské práce:	Výskyt problémového chování u klientů navštěvujících nízkoprahová zařízení
Název bakalářské práce AJ:	Ocurance of risky behaviour in low-threshold treatment programs

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce "Výskyt kázeňských problémů u klientů navštěvujících nízkoprahová zařízení" je zaměřena na rozbor principů chování v zařízení a z toho vyplývající kázeňské problémy a nežádoucí chování, které je v rozporu s řádem daného zařízení. Jedná se o skupinu klientů od 9 do 26 let. Cílem je zjistit míru výskytu kázeňských problémů. V první části se chci věnovat analýze řádů, zásadám chování a cílům poskytování služeb. Teoreticky popsat nejčastěji se vyskytující problémy, vymezit cílovou skupinu z vývojového hlediska a popsat negativní faktory které ji ovlivňují. Charakterizovat nízkoprahová zařízení a intervenci mezi pracovníkem a návštěvníkem centra. Druhá část obsahuje výsledky, jaké kázeňské problémy se vyskytují nejčastěji, a zároveň se vylučují s řádem zařízení, jejich závažnost, které věkové skupiny a pohlaví se týkají nejčastěji. Dále způsob intervence, jak se přestupky hodnotí, řeší a jaké mají následky.

BENDL, Stanislav. Kázeňské problémy ve škole. Aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Triton, 2011. ISBN 978-80-7387-436-0. ŘÍČAN, Pavel. Cesta životem: [vývojová psychologie] : přepracované vydání. 3. vyd. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0772-6. VÁGNEROVÁ, Marie. Vývojová psychologie: dětství a dospívání. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1. VÁGNEROVÁ, Marie. Psychologie osobnosti. Praha: Karolinum, 2010. ISBN 978-80-246-1832-6. Kontaktní práce 2010: antologie textů České asociace streetwork. Praha: Národní vzdělávací fond ve spolupráci s Českou asociací streetwork, 2010. ISBN 978-80-86728-42-1.

Garantující pracoviště: Katedra speciální pedagogiky,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Martin Kaliba

Oponent: doc. PhDr. Boris Titzl, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 5.1.2019

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala pod vedením vedoucího bakalářské práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 16.3.2020

Anotace

CIMBÁLOVÁ, Lucie. *Výskyt problémového chování u klientů navštěvujících nízkoprahová zařízení*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2020. 85 s. Bakalářská práce.

Bakalářská práce je zaměřena na rozbor principů chování v zařízení a na z toho vyplývající kázeňské problémy a nežádoucí chování, které je v rozporu s řádem daného zařízení. Jedná se o skupinu klientů od 9 do 26 let. Cílem je zjistit míru výskytu kázeňských problémů. V první části se chci věnovat analýze řádů, zásadám chování a cílům poskytování služeb.

Dále chci teoreticky popsat nejčastěji se vyskytující problémy, vymezit cílovou skupinu z vývojového hlediska a popsat negativní faktory, které ji ovlivňují, a charakterizovat nízkoprahová zařízení a intervenci mezi pracovníkem a návštěvníkem centra. Druhá část obsahuje výsledky analýzy, jaké kázeňské problémy se vyskytují nejčastěji, které z nich se zároveň vylučují s řádem zařízení, hodnotí se jejich závažnost a to, které věkové skupiny a pohlaví se týkají nejčastěji. Dále se uvádí způsob intervence, jak se přestupky hodnotí, řeší a jaké mají následky.

Klíčová slova: Nízkoprahová zařízení, problémové chování, adolescent, patologické jevy.

Annotation

CIMBÁLOVÁ, Lucie. *Ocurance of risky behaviour in low-threshold treatment programs*. Hradec Králové: Faculty of education, University of Hradec Králové, 2020. 85 pp. Bachelor Thesis.

My bachelor work is focused on the behaviour of clients in low-threshold institutions. It points on offences and all acts that are against the rules of these institutions. My purpose is to find out about the occurrence of disciplinary offences in general in group of clients from 9 to 26 years. The first part of my work is devoted to the code analysis, behaviour principles and goals of services provided in low-threshold institutions.

I want to describe the most often occurring problems, specify the target group and define the influencing factors. Another purpose is to characterise low-threshold institutions and interactions between a social worker and a client. The second part contains the results, which kind of offences occur the most often, in what age group and sex and how severe they usually are. Then it describes the interventions, how the offences are judged, solved and what consequences follow them.

Keywords: Low-threshold institutions, risky behaviour, an adolescent, pathological phenomenon.

Prohlášení

Prohlašuji, že bakalářská práce je uložena v souladu s rektorským výnosem č. 13/2017 (Řád pro nakládání s bakalářskými, diplomovými, rigorózními, dizertačními a habilitačními pracemi na UHK).

Datum:

Podpis studenta:

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucímu mé bakalářské práce, panu Mgr. Martinovi Kalibovi, za pomoc a cenné rady při jejím zpracování.

Lucie Cimbálová

Obsah

ÚVOD	11
1. NÍZKOPRAHOVOST ANEB CO ZNAMENÁ NÍZKÝ PRÁH	12
1.1 Nízkoprahová zařízení v rámci sociálních služeb	13
1.2 Význam a cíle služeb NZDM	14
1.3. Metody práce v NZDM	15
1.4. Intervence mezi pracovníkem a klientem	16
1.5 Česká asociace streetwork	17
2. CÍLOVÁ SKUPINA NZDM.....	19
2.1 Rizika spojená s vývojem	21
2.2 Adolescence	23
2.2.1 Raná adolescence	25
2.2.2 Pozdní adolescence	26
3. VYMEZENÍ PORUCH CHOVÁNÍ	26
3.1 Projevy a formy problémového chování	28
3.2 Prevence problémového chování	29
3.2.1 Agresivní chování a šikana	30
3.2.2 Sebepoškozování a nevhodné stravovací návyky	32
3.2.4. Hraní počítačových her	34
3.2.5 Užívání návykových látek.....	35
3.2.6. Kriminální chování	38
3.2.7. Sexuální rizikové chování	39
3.2.8. Rizikové chování na internetu a závislost na technologiích	40
3.2.9 Kyberšikana	42
4. METODOLOGIE VÝZKUMU	44
4.1. Cíle práce	44
4.2. Popis výzkumného vzorku.....	45
4. 3. Charakteristika nízkoprahových zařízení	46
5. VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ.....	50
5.1. DODRŽOVÁNÍ PRAVIDEL V NZDM	50
5.1.1. Seznamování s pravidly v NZDM.....	50
5.1.2. Dodržování pravidel	50
5.1.3. Neakceptovatelné chování klientů	51
5.1.4. Důsledky porušování pravidel v NZDM	52
5.2. VZTAH MEZI KLIENTY A PRACOVNÍKY V NZDM.....	53

5.2.1.	Agresivita	53
5.2.2.	Nerespektování autorit	54
5.2.3.	Hranice autority a kamarádství mezi klientem a pracovníkem	54
5.2.4.	Bezvýchodná situace ze strany pracovníka	55
5.2.5.	Udržení odstupů	56
5.2.6.	Bezpečné prostředí v NZDM	56
5.3.	PROBLÉMOVÉ CHOVÁNÍ KLIENTŮ V NZDM.....	57
5.3.1	Nejčastější projevy problémového chování	57
5.3.2.	Konfliktní situace a jejich řešení	57
5.3.3.	Vliv okolí na chování klientů	58
5.4.	PROBLÉMOVÉ CHOVÁNÍ Z HLEDISKA TYPOLOGIE KLIENTŮ	59
5.4.1.	Vzdor	59
5.4.2	Nezodpovědnost	60
5.4.3.	Nevhodné trávení volného času	60
5.4.4.	Neochota řešit problémy	61
5.4.5.	Nezdravé návyky	62
5.5.	INTERVENCE MEZI KLIENTEM A PRACOVNÍKEM.....	62
5.5.1.	Kontrola online chování klientů	62
5.5.2.	Budování vztahu a důvěry mezi klientem a pracovníkem	63
5.5.3.	Řešení problémové situace	64
5.5.4.	Vzájemná otevřenost mezi klientem a pracovníkem.....	64
5.5.5.	Nabídka pomoci ze strany pracovníka	65
5.5.6.	Snaha o změnu postojů.....	65
5.6.	NEJČASTĚJŠÍ PROBLÉMOVÉ CHOVÁNÍ V NZDM A JEHO PREVENCE	66
5.6.1.	Negativní vliv technologií a sociálních sítí na klienty NZDM	66
5.6.2.	Prevence závislosti na technologiích.....	67
5.6.3.	Předcházení sexuálně rizikového chování a pohlavním chorobám.....	68
5.6.4.	Užívání návykových látek a jejich prevence	68
5.6.5.	Generační rozdílnost v problémovém chování z pohledu pracovníků	69
6.	SHRNUTÍ VÝZKUMU	71
	ZÁVĚR.....	72
	SEZNAM LITERATURY	74
	PŘÍLOHY	77

Seznam použitých zkratk

NZDM – Nízkoprahové zařízení

OSPOD – Orgán sociálně-právní ochrany

ÚVOD

Tématem mé bakalářské práce je „Výskyt problémového chování v nízkoprahových zařízeních.“ Důvodem pro výběr tohoto tématu je především skutečnost, že jsem chtěla ukázat, jaké druhy problémového chování se u dnešních adolescentů vyskytují nejčastěji, a zároveň to, s jakým problémy se potýkají. V některých těchto případech řadě adolescentů pomáhají pracovníci nízkoprahových zařízení, kteří jsou pro řešení problémů s rizikovou mládeží řádně proškoleni.

Hlavním účelem nízkoprahových zařízení je hlavně snaha naplnit volný čas dětí a mládeže, čímž se může zabránit vzniku rizikového chování a aktivit. Úkolem sociálního pracovníka je vykonávání částečně výchovné činnosti na pomezí přátelství s klienty, které musí mít ale jasné hranice. Klienti navštěvují nízkoprahové kluby nejen proto, aby zde trávili svůj volný čas, ale také řešili své problémy, se kterými si sami neví rady. Nízkoprahová zařízení také nabízí řadu aktivit, mezi které patří preventivní programy, zaměřené každý měsíc na jinou tematiku, volnočasové aktivity, například společenské hry, šipky, stolní fotbal atd.

Cílem bakalářské práce je především zjistit, které druhy problémového chování se v klubech nejčastěji vyskytují, a způsob řešení těchto situací. Výzkumné šetření probíhalo ve třech zařízeních, v Jičíně, Nové Pace a Hořicích. Mezi samotnými kluby jsou rozdíly především v druhu klientů, kteří je navštěvují, v lokaci daného zařízení, ale také v chování, které se zde objevuje.

V Bakalářské práci teoreticky popisují nízkoprahová zařízení, jejich poslání, význam a cíle služeb. Dále intervenci mezi pracovníkem a klientem a terénní práci. Ve druhé kapitole se poté věnuji cílové skupině nízkoprahových zařízení, kterou jsem popsala z etopedického a vývojového hlediska. Třetí kapitola se samostatně v jednotlivých podkapitolách věnuje různým formám problémového a rizikového chování.

V empirické části se zabývám výzkumným šetřením a blíže charakterizuji jednotlivé kluby, ve kterých šetření probíhalo. Jeho výsledkem je poté realizace počátečního cíle - zjistit, se kterým problémovým chováním se pracovníci v zařízení setkávají nejčastěji. Použila jsem kvalitativní výzkumnou metodu rozhovoru, který jsem si nahrávala s jednotlivými pracovníky v každém zařízení.

1. NÍZKOPRAHOVOST ANEB CO ZNAMENÁ NÍZKÝ PRÁH

Pojem nízkoprahovost má mnoho různých způsobů, jak jej lze chápat. K jeho objasnění je důležité říct, jaký význam má onen nízký práh. Můžeme si pod ním představit pomyslný práh, který vede k nějaké pomoci nebo pochopení v těžké životní situaci. Může ho překročit každý, kdo pomoc potřebuje a stojí o ni, a nemusí se bát svěřit se se svými problémy, nechat si pomoci a poradit od odborníků a za své problémy se nestydět

Pojem nízkoprahovost se využívá nejčastěji v sociálních službách, protože mezi poskytovatelem služby a potenciálním klientem mohou vznikat určité bariéry, které tak mohou znemožnit poskytování služeb. Mezi nejčastější bariéry ze strany klienta patří především pasivita, nevyhledání odborných služeb, rezignace, strach či nezájem o službu. (Herzog, 2009)

Samotný termín nízkoprahovost však může být pro neodbornou veřejnost málo pochopitelný. Pro lepší pochopení termínu můžeme jako synonymum použít bezbariérovost služeb. Na rozdíl od tělesných a smyslových postižení, která jsou na první pohled snadno viditelná, mohou být sociální problémy z pohledu většiny jedinců zanedbatelné nebo nezřetelné. Vliv sociálních problémů je ale neméně důležitý už jen proto, že skrytě ovlivňují chování a životní styl mnoha lidí. Často vyústí v úmyslné porušování pravidel a společenských norem, snahu o rozruch a provokaci s cílem upozornit na sebe. (Klíma, 2004)

Reakce okolí je vesměs negativní, vesměs se vyhýbáme lidem, kteří se chovají nevhodně, ničí věci okolo sebe nebo obtěžují kolemjdoucí. Přesto je třeba si uvědomit, že způsob, jak žijí a jak se chovají, je jejich prostředek k úniku z konfliktních situací, špatných sociálních poměrů nebo osobního selhání. Většina z nich si sama nedokáže pomoci a potřebuje sociální podporu, ovšem každý vnímá ten pomyslný práh k pomoci při vstupu do neznáma jako jinak vysoký. (Klíma, 2004)

Základní charakteristikou nízkého prahu je dle Herzoga (2009) hlavně zaměření se na osoby, které nechtějí navštěvovat klasické instituce za účelem pomoci, chtějí, aby jim byla pomoc poskytována v jejich přirozeném prostředí. Služba se vyznačuje tím, že je anonymní a poskytovatelé se snaží o odstraňování bariér, které by mohly bránit poskytování služeb, ať už to jsou bariéry sociální, technické nebo psychologické.

Nízkoprahovost v několika základních bodech znamená, že:

- Klient může čerpat služby anonymně
 - Nemusí se registrovat ani přihlašovat, aby mohl být klientem
 - Sám si může vybrat svého terénního sociálního pracovníka
 - Službu může klient využít podle svých potřeb, tzn. nepravidelně
 - Služba je bezplatná
 - Jiné názory klientů nejsou překážkou ve využívání služeb
 - Podmínkou služeb je chovat se tak, aby klient neohrožoval okolí, ale ani sebe
- (Unie Kompas ©2020)

1.1 Nízkoprahová zařízení v rámci sociálních služeb

Nízkoprahová zařízení se řadí do ambulantních a terénních služeb, které jsou poskytovány dětem a mládeži od 6 do 26 let. Jsou ukotvena pod zákonem č. 108/2006 Sb. O sociálních službách. (Zemanová, Dolejš 2015)

V zákoně 108/2006 Sb. o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů se uvádí, že nízkoprahová zařízení pro děti a mládež se řadí do sociálních služeb a zaměřují se na výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti. Jsou určena především pro osoby, které jsou izolovány, a pomáhají jim v kontaktu se společenským prostředím, s uplatňováním práv a hájí také jejich zájmy. Dále poskytují možnost účastnit se v zařízení sociálně terapeutických činností. (Zákon č. 108/2006 Sb. O sociálních službách, § 62.)

„Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež poskytují ambulantní, popřípadě terénní služby dětem ve věku od 6 do 26 let ohroženým společensky nežádoucími jevy. Cílem služby je zlepšit kvalitu jejich života předcházením nebo snížením sociálních a zdravotních rizik souvisejících se způsobem jejich života, umožnit jim lépe se orientovat v jejich sociálním prostředí a vytvářet podmínky k řešení jejich nepříznivé sociální situace. Služba může být poskytována osobám anonymně.“ (Zákon č. 108/2006 Sb. O sociálních službách, § 62.)

Klíma (2004) uvádí, že nízkoprahově organizovaná výchovná a sociální práce je sociálně pedagogické působení na děti a mladistvé, kteří se ocitli v tíživých situacích a potřebují pomoc a podporu při zvládání různých životních situací a problémů, na které sami nestačí. To se týká především dětí s problémovým chováním a sociálně ohrožených dětí, které jsou

primární cílovou skupinou těchto služeb. Naproti tomu Herzog (2009) říká, že nízkoprahová služba je podle většiny sociálních pracovníků, kteří tam pracují, charakteristická hlavně bezplatností, anonymitou a má otevřené dveře všem, kteří pomoc potřebují.

1.2 Význam a cíle služeb NZDM

Hlavním cílem poskytování služeb je dovést klienty k samostatnému zvládnutí různých životních situací. Dalšími cíli jsou podpora klienta při zvládnání těžkých situací a snaha, aby je zvládal samostatně pomocí podpory a nácviku těchto situací. Dále předcházet chování, které by mohlo být pro klienta rizikové a snaha o smysluplné naplnění volného času. Dalším cílem je snaha rozvíjet nové dovednosti, které budou moci využít v každodenním životě, a to pomocí workshopů na určité téma a také nácvikem situací. Jedním z velmi důležitých cílů je také učit klienty navazovat smysluplné vztahy a naučit se řešit problémy, které z nich vyplývají. Posledním cílem je informovat veřejnost o poslání a činnostech nízkoprahového zařízení a odstranit tak předsudky o službách, pracovnících a klientech zařízení. (Oblastní charita Jičín ©2020)

Podle zákona o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, mohou být klienty NZDM už děti od 6 let a mládež do věku 26 let, nejvíce se ale nízkoprahová zařízení zaměřují na skupinu dospívajících od 12 do 18 let a v sociálně vyloučených lokalitách od 6 let. Tyto děti navštěvují zařízení především kvůli možnosti využití volnočasových aktivit, hraček a kontaktu s ostatními dětmi. Volnočasové aktivity jsou zaměřeny tak, aby měly jak výchovný, tak vzdělávací charakter. Socializační proces neboli začleňování se do společnosti je proces, který vede člověka k tomu, aby se choval a jednal podle společensky daných norem a pravidel a plnil zodpovědně své společenské role. Základem se tedy stala snaha vybudovat jejich sebevědomí tak, aby byli schopni zvládat nároky společnosti a úspěšně se do ní začlenit. Cílem spolupráce mezi sociálním pracovníkem a klientem jsou takzvané předpoklady úspěšné socializace. Mezi tyto předpoklady patří sebedůvěra, cílevědomost, práce s informacemi. Dále aktivní přístup a interakce s lidmi, kteří jsou mimo sociálně vyloučenou lokalitu. (Bucháčková, Tůčková, 2015)

„Základním cílem NZDM jakožto preventivní kontaktní sociální služby je kontaktovat a udržovat kontakt s jednotlivci a skupinami, kteří nevyužívají nebo nechtějí využívat běžných služeb a nabídek v regionu (sociálních, vzdělávacích, volnočasových).“ (Racek, Herzog, 2009, str. 323) Kromě toho se nízkoprahové zařízení snaží jedince podpořit k samostatnosti a

soběstačnosti a učit je znát svá práva. Dalším dílčím cílem je ovlivňovat dospívající takovým způsobem, aby zamezili vzniku škod vyplývajících z chování jedinců, ale i změnili stereotypy v chování celé cílové skupiny. (Racek, Herzog, 2009)

Zásady služeb NZDM

Služba je klientům poskytována v přirozeném prostředí, není omezena na názorovou odlišnost pracovníka a klienta, klient může využívat služby podle svých aktuálních potřeb, v době otevírací doby. Ale v krizových situacích je možné služby využít i mimo ni, pokud je to opravdu nutné a pracovník má možnost služby poskytnout. Služby se klientům poskytují bez ohledu na jejich pohlaví, věk, rasu, náboženství či sociální postavení, a to v případě, že svým chováním v zařízení nikoho neohrožují. Také je kladen důraz na klientovu lidskou důstojnost a nezávislost v jeho rozhodování a volbách, zároveň je zachováno jeho soukromí. (Oblastní charita Jičín ©2020)

1.3. Metody práce v NZDM

Hlavní metodou, kterou využívají nízkoprahová zařízení, je kontaktní práce, což je činnost, kdy se pracovník snaží o navázání osobního kontaktu s klientem nebo klienty (to mohou být například sociální skupiny), kteří sami žádnou pomoc a podporu nehledají, ale je zde předpoklad, že pomoc potřebují. Důležité je, aby pracovník udržel s klientem nebo skupinou klientů kontakt po dostatečně dlouhou dobu, aby klienti v tomto kontaktu viděli nějaký přínos, připustili si, že pomoc potřebují, a sami chtěli dále spolupracovat. Proto by měla být nabídka služeb kontaktní práce rozšířena mezi všechny potenciální klienty. (Zemanová, Dolejš, 2015)

Metody práce v rámci socializace

Mezi tyto metody patří:

- Situační intervence – jejich hlavním cílem je předávání hodnot směrem ke klientovi a posilování autority a role pracovníka
- Spontánní aktivity – jedná se o aktivity, které klienti v klubu navštěvují, buď si klienti tyto aktivity vytváří sami, nebo pracovník, který pak klienty do aktivit zapojuje

- Organizované aktivity – to jsou aktivity, které jsou připravovány sociálními pracovníky předem, a to pro určitou skupinu klientů podle věku nebo jejich zájmů na určitá témata
- Akce pořádané mimo klub – aktivity, které mají pomoci klientům zprostředkovat kontakt s prostředím, kde se pohybuje většinová společnost. Pracovníci klientům předávají vzorce chování, které jsou společensky přijatelné při běžných situacích. (Bucháčová, Túčková, 2015)

1.4. Intervence mezi pracovníkem a klientem

„Průběh poskytování služby můžeme rozdělit do několika fází: vstup do služby – „první kontakt“, smlouva o poskytování sociální služby, individuální plánování průběhu služby a ukončení procesu poskytování služby.“ (Zemanová, Dolejš, 2015, str. 15)

Ještě před počátkem, než klient začne využívat služby, pracovník při prvním kontaktu seznamuje potenciálního klienta se službami, které jsou mu schopni nabídnout, a také s možnostmi, které potenciální klient může využít v rámci nabízených služeb. Klient má možnost zůstat v anonymitě. Dále je seznámen s pravidly, obsahem a charakterem služeb, je informován o bezplatnosti služeb a o tom, že si pracovník během práce s klientem bude vést dokumentaci. Po počátečním kontaktu klienta a pracovníka se uzavírá dohoda, buď písemná či pouze ústní, která stvrzuje minimální cíl služby, tzn. chodit do zařízení podle své vůle, souhlas s nabízením služeb a poradenstvím. Potenciální klient se tak stává uživatelem služeb. Třetí fází je individuální plánování, jak bude služba probíhat. Tato část zahrnuje dlouhodobou spolupráci s klientem, kde se zjišťují jeho konkrétní potřeby a zakázky. Poté se s klientem uzavírá osobní plán, jehož podkladem je zakázka klienta, která může být buď krátkodobá či dlouhodobá. Plánování poskytování služeb zahrnuje intervenci pracovníka, který zjišťuje situaci klienta, jeho životní příběh, ale také těžké situace a témata. Klienti si mohou sami určovat, jak bude poskytování služeb probíhat. Tím jim pracovníci pomáhají s plánováním budoucnosti. Poslední fází je ukončení užívání služeb, ke které dochází v případě, že byly po dobu spolupráce naplněny všechny stanovené cíle. (Zemanová, Dolejš, 2015)

Cílem intervence pracovníka směrem k jedinci s problémovým chováním je především snaha vytvořit u něj nové způsoby řešení situací, chování a jednání a odstranit ty nevhodné. Aby bylo možné sledovat změny v chování jedince a ty tak byly na konci procesu dostatečně viditelné a hmatatelné, je nutné vést si poznámky o celkovém průběhu práce s klientem.

Důležitým vodítkem pro rozhodování o formě a strategiích speciálně pedagogické intervence a rehabilitace je vnitřní předpoklad jedince ke změně hodnotové orientace.“ (Vojtová, 2009, str. 118) V rámci diagnostického procesu se při prvním kontaktu hodnotí současná situace a identifikuje se jeho problém, zatímco průběžná diagnostika už pracovníkovi dává zpětnou vazbu o tom, jestli jsou jeho pracovní postupy efektivní. (Vojtová, 2008)

Dále Vojtová (2009) udává, že mezi úkoly v rámci intervence se řadí:

- Snaha odstranit nežádoucí vlivy, které působí na chování jedince
- Snaha zlepšovat sociální vztahy jak k vlastní osobě, tak ke svému okolí
- Motivovat ke změně hodnot a stereotypům chování
- Sledovat chování jedince a snažit se usměrňovat jeho chování
- Naučit jedince chápat vlastní chování a reakce druhých na jeho chování

1.5 Česká asociace streetwork

Streetwork je sociální činnost, která probíhá přímo na místech, kde se zdržují mladí lidé, kteří se chovají rizikově z pohledu delikvence, kriminálního chování, užívání návykových látek, kouření, pití alkoholu atd.

Organizace, která je nadřazena všem nízkoprahovým službám u nás, je Česká asociace streetwork. Jedná se především o kontaktní práci s potenciálními klienty, která probíhá přímo v terénu. Streetworkeri se snaží pomáhat klientům v krizových životních situacích a poskytovat jim poradenské služby. Organizace také vzdělává sociální pracovníky a pracovníky v sociálních službách a nabízí jim kurzy pro práci streetworkerů od začínajících až po kurzy pro zkušené streetworkery. Členem organizace mohou být některé sociální služby, například právě nízkoprahová zařízení pro děti a mládež, terénní programy a nízkoprahová denní centra. (Streetwork, 2012)

Česká asociace streetwork ve své činnosti vyznává určité hodnoty, kterých se musí držet všichni pracovníci, kteří jsou jejími členy. Mezi tyto hodnoty patří:

- Prestiž – vědomí, že se jedná se o profesi, která má svou hodnotu a má být řádně oceněna
- Odvaha – mít odvahu realizovat se, postavit se za své hodnoty a být sami sebou
- Svoboda – svoboda spočívá v osobní volbě, jaké si zvolíme cíle a způsoby práce
- Osobní růst – seberozvoj je jak pracovní nástroj, ale také velká výhoda této práce

- Porozumění – podpora pomoci a spolupráce či sounáležitosti mezi lidmi
- Smysl – práce sociálních pracovníků, kterou dělají, má smysl
- Přijetí – nesoudit člověka a přijmout ho bez výhrad, každý má totiž právo na pomoc
- Opravdovost – víra, že to, co jedinec dělá, je správné
- Nadhled – jednat s lidmi s pokorou a nadhledem (Streetwork, 2012)

Dle zákona o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů lze definovat terénní práci jako: „*Terénní programy jsou terénní služby poskytované osobám, které vedou rizikový způsob života nebo jsou tímto způsobem života ohroženy. Služba je určena pro problémové skupiny osob, uživatele návykových látek nebo omamných psychotropních látek, osoby bez přístřeší, osoby žijící v sociálně vyloučených komunitách a jiné sociálně ohrožené skupiny. Cílem služby je tyto osoby vyhledávat a minimalizovat rizika jejich způsobu života. Služba může být osobám poskytována anonymně.*“ (zákon č. 108/2006 Sb., O sociálních službách, §69)

Terénní sociální pracovníci neboli streetworkeri jsou schopni klientům pomoci v těchto oblastech:

- Problematická životní situace, například ve škole, s vrstevníky nebo rodiči
- Potřeba se seberealizovat
- Pokud má jedinec pocit, že je na všechno sám a nikdo mu nerozumí
- Pokud si sám nedovede poradit s těžkou situací

Hlavními cíli pomoci klientům jsou úspěšné zvládnutí vlastního života a každodenních situací, pomoc se začleněním do kolektivu, zlepšení sociálních dovedností a pomoc jim bezproblémově projít obdobím dospívání. (Unie Kompas ©2020)

Terénní pracovník pro dobře odvedenou práci potřebuje zázemí, které mu poskytuje jistotu, ovšem v případě streetworku a další terénní práce toto zázemí zpravila chybí. Pracovník se tak nachází v situaci, kde žádnou podporu nemá a nemůže tak mít dostatečnou kontrolu nad situací. Pracovník si tak musí vytvořit zázemí ze své vlastní připravenosti. „*Základem terénní práce je kontakt. Pracovník, tedy Já, přicházím na drogovou scénu se záměrem kontaktovat co nejvíce toxikomaniů a tyto kontakty udržet a rozvíjet.*“ (Kalousek, 2009, str. 131) Může se jednat o dobrou znalost jak prostředí, ve kterém se bude pohybovat, tak i konkrétní skupiny osob, které se zde nachází a se kterými bud pracovat. Výhodou je, pokud pracovník dokáže na první pohled poznat například závislého klienta. V souvislosti s užíváním návykových látek je také spojena připravenost pracovníka s možností nabídky sterilního materiálu na aplikaci. „*Kvalitní injekční materiál je první cenností, kterou jako pracovník vlastním.*“ (Kalousek, 2009, str. 131)

Pracovník si také může vytvořit své zázemí tím, že pravidelně navštěvuje ve stejný čas místo, které si určil a tím se tak pro něj stává bezpečným útočištěm. Dále by měl být pracovník vybaven řadou znalostí v souvislosti s návykovými látkami a jejich účinky. Pracovník k dobrému pracovnímu výkonu také potřebuje motivaci, že to, co dělá, má smysl. (Kalousek, 2009)

Streetwork jako takový má tři základní funkce práce. První z nich je vyhledávací funkce a kontaktní činnost. V této fázi sociální pracovník neboli streetworker aktivně vyhledává své budoucí klienty v jejich přirozeném prostředí. Oblasti, kterých se to týká, nejčastěji jsou parky, nádraží, ulice či sídliště. Jejich cílovou skupinou jsou jednotlivci, ale i skupiny lidí, kteří potřebují sociální pomoc. Součástí této kontaktní práce je také nutnost zmapování těchto míst před samotnou činností a druhou funkcí je doprovodná činnost, která zahrnuje aktivity, jako je podpora, pomoc a vyřešení těžké životní situace, zdolávání každodenních problémů, ale také doprovázení klientů na místa, kde lze řešit jejich životní situaci a sami by se tam neodvážili jít. Jedná se především o policii, úřad práce, soudy, domy na půli cesty atd. Poslední funkcí streetworku je funkce mobilní. Tato funkce se nejvíce zabývá konkrétními potřebami cílové skupiny, protože práce se skupinou se mění podle jejich individuálních požadavků a potřeb a toho, kde se zrovna scházejí. Streetworker se se skupinou stýká pravidelně na místech, která si určí klienti, se kterými pracuje. Je důležité, aby se skupinou pracoval jeden pracovník, díky čemuž může zaznamenat změnu při práci s klienty. (Streetwork, 2012)

2. CÍLOVÁ SKUPINA NZDM

Cílová skupina klientů navštěvujících nízkoprahová zařízení je velmi různorodá a nedá se přesně vytyčit z důvodů nebezpečí nálepkování a stigmatu ve společnosti. Jsou to často osoby s nějakým sociálním problémem, například jedinci užívající návykové látky. Největší skupinou jsou adolescenti, ovšem adolescence jako taková není sama o sobě znakem problémového chování, ale je to velmi náročné období pro psychiku, a tak jsou zde určitá rizika, která mohou přerůst právě až v problémové chování. (Herzog, 2009)

„Obecně je období dospívání popisováno jako etapa, kterou provází množství fyziologických, psychických, ale i sociálních změn.“ (Vavrysová, 2018, str.10) I Vágnerová ve

své knize uvádí definici puberty jako nejvíce dynamické životní etapy, kdy se celkově mění osobnost jedince. Dospívání a adolescenci lze dělit do jednotlivých období, a to na časnou, střední a pozdní adolescenci. Začíná desátým rokem života a končí kolem dvacátého roku, ale každý autor má na věkové ohraničení těchto jednotlivých období jiný pohled. (Vavrysová, 2018)

Cílovou skupinou nízkoprahových zařízení jsou tedy děti a mládež, jejichž hlavními problémy jsou především jedinci, kteří:

- Mají konflikty se zákonem, např. krádeže
- Volný čas tráví rizikovými aktivitami (užívání návykových látek, nechráněný styk) a neumí ho využívat smysluplně
- Neumí řešit problémy konstruktivně (šikana, sebepoškozování, agresivní chování)
- Žijí v nefunkčním rodinném zázemí (závislost rodičů, konflikty s rodiči, týrání)
- Neuznávají autority, tzn. rodiče, učitelé atd.
- Rodiče se jim nevěnují, nejsou podporováni ve vzdělávání
- Neumí si poradit s běžnými životními situacemi
- Nejsou schopni navazování a udržování vztahů

(Oblastní charita Jičín ©2020)

Podle Zemanové a Dolejše (2015) lze cílovou skupinu charakterizovat jako rizikové děti a mládež, které jsou sociálně ohroženy a v životě si prochází řadou těžkých životních, konfliktních a společenských situací, ale také děti a mládež, kteří si prošli či prochází obtížnými životními zkušenostmi, například šikanou či týráním, které negativně ovlivnily jejich současný život. Většina těchto dospívajících si neuvědomuje možnost a nutnost nějaké odborné pomoci nebo o této možnosti často ani neví, případně nemá informace o tom, jaké služby lze čerpat v nízkoprahovém zařízení. Nízkoprahové zařízení usiluje jak o navázání vztahu s klienty, tak o udržení tohoto vztahu, aby jim napomohlo se socializovat a zároveň vyřešit jejich obtížnou životní situaci.

Cílová skupina z etopedického hlediska podle Vojtové (2008) se zaměřuje na tři skupiny, na děti, které nemají problémy s chováním, tam se z hlediska praxe jedná o prevenci proti vzniku sociálně patologických jevů. Druhou skupinou jsou děti v riziku, u kterých jde především o preventivní aktivity, dále diagnostiku a poradenství. Poslední skupinou jsou děti s problémovým chováním, které už se potýkají s některými poruchami chování či emocí. V rámci

praxe se u této skupiny dětí a mládeže využívá hlavně reedukace, diagnostika a případně poradenství v oblastech, ve kterých má potíže s chováním. Děti v riziku jsou tedy děti, které se v době dospívání setkávají s řadou různých překážek a rizik, které u nich mohou způsobit poruchy a bariéry v procesu socializace a vzdělávání.

Mezi důležitou skupinu, se kterou pracují pracovníci v sociálních službách, patří tzv. subkultury, což jsou skupiny dospívajících, jejichž poznávacím znakem jsou určité hodnoty a životní styl, které jsou jiné či opačné oproti běžným zvykům společnosti. Ačkoli někteří jedinci se k subkultuře hlásí i v dospělosti, je to především záležitost spojená s dospíváním a určitou věkovou hranicí. Subkultura je otevřená pro všechny jedince, kteří se dosud nenašli a neví, kam vlastně patří. Pro některé jedince být členem nějaké subkultury často znamená, že se pohybuje v prostředí, kde se cítí bezpečně mezi lidmi, kteří vyznávají stejné hodnoty. Člen subkultury si ve společnosti stejně naladěných lidí časem vytváří určité postoje a názory vůči sobě samému, ale i lidem okolo. Uvnitř subkultury jsou určitá pravidla a jedinci, kteří ji tvoří, mají často pochopení pro nevhodné či delikventní chování některého z jedinců, zvláště pokud se jedná o konfliktní situace vznikající často na podkladě nedorozumění mezi jednotlivým subkulturami, nebo mezi subkulturou a majoritou. Pokud se v subkultuře vyskytuje jedinec, který s sebou nese řadu sociálně patologických jevů, poznamená tak i celou skupinu. (Syrův, 2009)

2.1 Rizika spojená s vývojem

Rizika, která jsou spojena s vývojovým obdobím dítěte, lze rozdělit na rizika spojená s rodinou, osobností dítěte, dále rizika spojená se školou a rizika, která jsou spojena se společností a sociálními sítěmi. Mezi rizika, která lze spojit s osobností dítěte, patří například nízká porodní váha, postižení, prenatální poškození mozku, impulzivita a nižší inteligence. (Vojtová, 2008) Dle studií také 10 až 25 procent dětí, ve věkovém rozpětí dva až pět let, vykazují nějaké formy poruch chování. (Walker, Gresham, 2014) Dále potíže s řešením problémů, špatné sociální schopnosti, egocentrismus, uznávání a podporování násilí, neschopnost empatie a absence rodinného zázemí. (Vojtová, 2008) Z výsledků dalších studií vyplývá, že rizikové chování během předškolního věku nejlépe předjímá pozdější delikvenci u mladistvých a kriminalitu v dospělosti. (Walker, Gresham, 2014)

Rizika, která se pojí s rodinou, jsou jakkoli narušené rodinné zázemí, absence jednoho rodiče, patologické jevy v rodině nebo špatný výchovný styl dítěte. Se školou a vzděláváním

jsou to rizika spojená s neúspěchem ve škole, nevhodným využíváním kázeňských trestů. Dále s nevyhovující skupinou vrstevníků ve třídě, s narušenými vztahy, šikanou a také s vyloučením dítěte ze skupiny. Poslední skupinou jsou rizika, se kterými se ve svém vývoji dítě setkává nejčastěji, a to prostřednictvím společnosti a sociálních sítí. Tam lze zařadit násilí a agresi a její akceptaci jako normy, dále sociální znevýhodnění nebo sociální vyloučení jedince. Dalším rizikem je také prezentace násilí, obchodu s dětmi a sociální diskriminace v médiích. Děti, které se s těmito rizikovými faktory na své cestě dospíváním setkávají, jsou tak mnohem náchylnější, aby nežádoucím jevům podléhaly. Ovšem záleží také na osobnosti a charakteru jedince, jak je k těmto rizikovým faktorům vnímavý. (Vojtová, 2008)

V období dospívání, kdy se adolescent socializuje a snaží se v životě najít své místo, je řada důvodů, proč se adolescenti chovají rizikově. Záleží pak na tom, jestli se dospívající dokáže adaptovat na nové role a situace vhodným či nevhodným způsobem. To se poté projevuje určitým způsobem chování. Mezi činitele, které dospívajícího v období socializace ovlivňují, patří: (Sobotková a kolektiv, 2014)

- *Formování identity*
- *Vrstevnické vztahy*
- *Vztahy s dospělými*

(Sobotková a kolektiv, 2014, str. 34)

Tyto tři skupiny ovlivňují jedince v dospívání a tím také způsoby, jak se budou chovat. Napodobování dospělých vychází z předpokladu, že se adolescent nachází v situaci, kdy už se nemůže členit k dětem, ale zatím ani k dospělým, často se tak snaží alespoň působit svým chováním. Adolescenti často napodobují pro ně rizikové jevy, například kouření, pití alkoholu a předčasný sexuální život, které jim nabízí možnost alespoň nahlédnout do světa dospělých. Adolescent by se měl naučit nezávisle rozhodovat a dosáhnout tak autonomie, ovšem v případě rizikového dospívajícího se to může týkat například užívání návykových látek a dalších rizikových aktivit.

Adolescent se musí ve své roli identifikovat s vlastní osobou, ale také se diferencovat od dospělých. Často se v tomto období identifikují také ve vrstevnických skupinách, může jít o rizikové aktivity, ale také nemusí. V případě vrstevnických vztahů se jedná o komunikaci a sdílení zážitků a rituály, které jsou často spojeny s užíváním některých látek podporujících dobrou náladu a otevřenost vůči sobě. V rámci vztahů s dospělými adolescenti často testují své limity svým chováním a čekají na reakci ze strany dospělých. Mezi takové patří poruchy příjmu

potravy, deviantní chování či nevhodné oblékání. V tomto období se také dospívající chtějí co nejvíce odlišit od dospělých a jednat opačným způsobem než dospělý. (Sobotková a kolektiv, 2014)

„U dětí, které se vyvíjejí normálně, se mohou příležitostně objevit různé druhy problémového chování, jako záchvaty vzteku, hádky a rvačky se sourozenci či vrstevníky, podvody, lhaní, surovost ke zvířatům a lidem, odmítání poslušnosti vůči rodičům nebo ničení vlastního či cizího majetku“ (Vojtová, 2009, str. 69) Posuzování chování jako problémového je z hlediska toho, jak často a v jakých situacích se děti chovají nejčastěji problémově a jestli to zasahuje do výchovy a socializace s vrstevníky. Čím dál častěji se rizikové chování objevuje už u mladších dětí, je proto potřeba zařazovat intervenci co nejdříve už pro mladší děti, aby se tak co nejdříve zabránilo rizikovým jevům v chování. Problémem často bývá, že ačkoli je snaha preventivních opatření proti rizikovému a antisociálnímu chování u dětí vysoká, často na ně má větší vliv vrstevnická skupina, ve které se pohybují. Mezi cílovou skupinu etopedie lze zařadit všechny děti, protože u každého dítěte se může zejména v období dospívání vyskytnout nějaké riziko v chování, důležitá je v tomto případě už primární prevence pro předcházení sociálně patologickým jevům v období dospívání, pořádaná v rámci škol či jiných zařízení. Kromě preventivních aktivit pro děti, které nemají výrazně problémové chování, patří do cílové skupiny etopedie: (Vojtová, 2009)

- *Děti v riziku*
- *Děti s problémy chování a s poruchami emocí a chování*
- *Děti s poruchami emocí a chování*

(Vojtová, 2009, str. 70)

2.2 Adolescence

„Dospívání jako etapa vývoje mezi dětstvím a dospělostí tvoří podmínky individualizace jedince, což mj. znamená kvalitativní růst od stavu závislosti k samostatnosti, od nezodpovědnosti k morální zralosti, od spontánní reaktivity k sociabilní cílevědomosti.“ (Dolejš, Skopal, Suchá a kolektiv, 2014, str. 7)

Adolescence je v životě člověka velmi náročným životním obdobím, které lze podle Vágnerové (2005) vyznačit jako období trvající od 10 až do 20 let. Dochází k řadě změn, a to hlavně z hlediska dozrávání osobnosti. Na adolescenta působí mnoho faktorů, které tak výrazně podporují proměnu z dítěte v dospělého. V tomto životním období se adolescenti snaží co

nejrychleji stát dospělými, chtějí mít větší svobodu ve svém rozhodování, ale zároveň nejsou schopni zatím zvládat veškeré požadavky, které se od dospělých očekávají.

„Je to období hledání a přehodnocování, v němž má jedinec zvládnout vlastní proměnu, dosáhnout přijatelného sociálního postavení a vytvořit si subjektivně uspokojivou zralejší formu vlastní identity.“ (Vágnerová, 2005, str. 321)

Naproti tomu Říčan (2004) za období adolescence považuje období od 15 do 20 až 22 let. Období adolescence je velmi těžké a je v něm celá řada zvrátů, rozporů, ale také krásy. Jedinec se v tomto období stává nejvyzrálejší v celém svém životě, zároveň je také plný ideálů a měl by být schopen zodpovídat za všechny své činy. Na druhou stranu je na něj kladena řada požadavků. Měl by se naučit navazovat vztahy a začlenit se tak do společnosti, vyznat se v tom, co chce a co dokáže, a naučit se rozhodovat. V tomto období většina adolescentů na počátku rozhoduje o svém budoucím povolání a na konci často dokončuje svou profesní přípravu, případně nastupuje na vysokou školu. V rámci partnerských vztahů prochází od počátku tohoto vývojového stupně řadou zklamání, zmatku, nejistoty, ale i bolestí spojenou s prvními láskami. V konečné fázi období se teprve adolescent dokáže vyznat ve vztazích k druhému pohlaví a citově se tak ustálit. Nelze ale konečnou fázi adolescence stanovit rámcově, často lze za pomezí mezi adolescencí a dospělostí považovat nástup do zaměstnání, ovšem to se liší u vysokoškoláků, kteří vzhledem k závislosti a nezaopatřenosti zůstávají v podstatě „adolescenty“ déle.

V návaznosti na období adolescence, které je plné obtížných emočních situací Vágnerová (2010) píše, že řada jedinců má potíže se zvládnutím svých nahromaděných emocí. Někteří jedinci své emoce tolik neprojevují a jsou spíše uzavření, zatímco na druhé straně jsou i ti, kteří své chování a emoce regulovat neumí. Strategie, jak se snažit regulovat či překlénout situaci plnou vypjatých emocí, jsou různé. Jedná se například o předejití a vyhnutí se takové situaci či o strategie tzv. přehodnocení, kdy se jedinec snaží přehodnotit vnímání konkrétních situací, které způsobily vypětí emocí. Dalším způsobem je poté potlačení emocí jako obrana proti negativním prožitkům.

„Pro rozvoj emoční regulace je klíčovým obdobím dětství. Schopnost korigovat vlastní emoce narůstá s věkem, v souvislosti s tím, jak se mění regulační strategie.“ (Vágnerová, 2010, str. 185)

Naproti tomu podle Kabíčka (2014) se období adolescence charakterizuje věkovým rozmezím mezi 10 a 19 rokem a má tři stádia. Prvním z nich je „*časná adolescence (10-13 let), střední adolescence (14-16 let), pozdní adolescence (17-19 let)*.“ (Kabíček, 2014, str. 19)

2.2.1 Raná adolescence

Vágnerová (2005) vymezuje adolescenci na základní fázi, mezi které patří raná a poté pozdní. Tato fáze trvá zhruba do patnácti let, a dospívající se mění a vyvíjí hlavně po fyzické stránce. Říčan (2004) naproti tomu rozděluje toto období na fázi pubescence, které trvá od 11 do 15 let, a stádium adolescence začíná patnáctým rokem života.

U dospívajícího dochází ke změnám, například v myšlení, které je pružnější, a je schopen abstrakce. S dospíváním v tomto období je také spojeno mnoho hormonálních změn v těle adolescenta, které způsobují, že jedinec je mnohem snadněji emočně ovlivnitelný a má časté výkyvy nálad. V této fázi si adolescent hledá své místo, kam by mohl patřit, a důležitým aspektem v jeho životě namísto rodiny se tak stávají vrstevnické skupiny. Adolescenti si také začínají uvědomovat vztah k opačnému pohlaví, a proto jsou pro ranou adolescenci typické první lásky a vztahy. Zároveň se jim mění hodnoty a koníčky, které dosud měli. Hlavním rozhraním mezi ranou a pozdní adolescencí je v tomto případě období výběru budoucího povolání, ukončení základní školy a nástup na školu střední. Adolescent si prochází řadou změn, které v něm často vzbuzují nejistotu, proto se snaží najít si přijatelnou pozici v životě, která by mu pocit jistoty dodala. (Vágnerová, 2005)

Jak spodní věková hranice počátku pubescence, tak i ta horní má svůj význam, protože v jedenáctém roce začíná dítě tělesně vyžrávat, ale také dochází ke změnám v emočním vývoji, kdy jsou časté první lásky. Hranice patnáctého roku je v tomto případě dána fyzickou zralostí k plození dětí. Pubescent se za sebe stává právně odpovědný a volí si své budoucí povolání. V myšlení dochází k výraznému obratu k logickému myšlení. Zároveň je také schopen přemýšlet o svém vlastním myšlení. Pubescent často nedokáže dobře regulovat své emoce, tak se může stát, že občas sám nechápe, proč se chová určitým způsobem, čímž může být zaskočen. (Říčan, 2004) „*Pubescent reaguje podrážděně. Jeho nálady bývají labilní, nápadně často se mění, převládají však záporné emoce: rozmrzelost, nepokoj, neklid, horečná aktivita, pak zase apatie hraničící s depresí.*“ (Říčan, 2004, str. 117)

2.2.2 Pozdní adolescence

Pozdní adolescence dle Vágnerové (2005) trvá od 15 let a končí zhruba dvacátým rokem života. Tato fáze se váže především na pohlavní zrání jedince. V rámci pozdní adolescence dochází k mnoha změnám v psychosociálním vývoji. Důležitým mezníkem je ukončení střední školy a nástup na vysokou školu nebo do zaměstnání. Právě v tomto případě je větší variabilita v hranici dvacátého roku adolescence, jelikož z důvodu ekonomické závislosti studentů vysokých škol nelze tyto jedince zatím považovat za dospělé, ačkoli už jedinec dosáhl plnoletosti. Zároveň je to období, kdy se adolescent opět zklidňuje a v oblasti partnerských vztahů se jedinec stává vyvrálejší. Jedinci se snaží poznat sebe samé a snaží se o co nejvyšší možnou seberealizaci. Ovšem dospělost a všechny požadavky, které jsou na ni kladeny, se dospívajícím často zdají až příliš náročné. *„Pozdní adolescence bývá chápána jako období volnosti, kdy má jedinec dostatek svobody, ale minimální zodpovědnost. Dospělost se z této pozice může jevit jako život v omezujícím stereotypu.“* (Vágnerová, 2005, str. 325)

V tomto stádiu dochází k ustálení fyzického a hormonálního vývoje adolescenta a zároveň už se dokáže vyznat ve vztazích a orientuje se tak na hodnotnější a trvalejší vztahy než v dřívějších stádiích. V oblasti myšlení se jedinec zabývá hlavně spravedlností a je méně egocentrický. Tím, že se fyzické zrání zpomaluje a je téměř u konce, se na sebe adolescenti dokáží dívat mnohem stabilněji a tvoření partnerských vztahů a orientace v nich je pro ně důležitou součástí tohoto období. Začínají se také zabývat otázkou budoucího povolání a nachází své místo ve společnosti. (Kabíček, 2014)

3. VYMEZENÍ PORUCH CHOVÁNÍ

Takřka každé dítě se občas chová nevhodným způsobem a nedělá, co by mělo. Abychom však mohli jeho chování označit za problémové, záleží na tom, jak dlouho období neposlušnosti trvá a jak moc vybočuje z normy. Ani odborníci nemají zcela jasno v tom, které projevy chování se dají považovat za poruchu chování a které nikoli. Je to velice subjektivní a závisí to převážně na posuzovateli. V průběhu dospívání se setkáváme s různými projevy problémového chování, jako je lhaní, sklony k závislostem, deprese, přecitlivělost a agrese jak fyzická, tak slovní, vůči sobě nebo vůči ostatním. (Hutyrová, Růžička, Spěváček, 2013)

Pojem porucha chování má mnoho různých definic, které ji specifikují z pohledu jednotlivých autorů. Většina autorů se shoduje, že porucha chování je chování, ve kterém se projevují výchovné nežádoucí projevy, dochází k porušování norem a pravidel, jedná se o chování trvalé nebo opakující se alespoň 6 měsíců, ve věku, kdy by si dítě mělo být plně vědomo svého jednání. Jedinec se chová vzdorovitě a agresivně, může dojít až ke stádiu kriminálního a deviantního chování. Terminologicky se jako označení pro děti s poruchami chování používá normativní a tzv. soft pojetí, kterým se snažíme minimalizovat stigmatizaci a předcházet nálepkování dětí s problémovým chováním. Mezi nejčastěji používané termíny řadíme deviantní chování, delikvence, problémové chování, riziková mládež a deprivanti. Z tzv. soft terminologie se pak používají pojmy jako dispozice k poruchám chování, potíže v chování, nápadné chování a provokující žák. (Jařabáč, 2018)

Patologické chování u dětí a mládeže můžeme naopak podle Fischera a Škody (2009) posuzovat z různých pohledů podle vědních oborů, které se jimi zabývají. Z pohledu absolutistického se jedná o jednotné sociální normy, které jsou platné pro celou společnost, a jakkoliv jiné chování, než je norma, je považováno za deviantní. Z pohledu medicínského je deviace v souladu se stavem společnosti vnímána jako nemoc, respektive patologie v chování. Deviace však nelze brát jako chybu konkrétního jedince, ale spíše společnosti. S jistou nadsázkou lze označit deviace jednotlivců jako chyby společnosti, které vznikají na podkladě, že společnost není zdravá. Relativistický pohled ukazuje, že určitému chování lze plně rozumět pouze v souvislosti s normami společnosti, ve které člověk žije. Patologie v chování je poté posuzována z pohledu prostředí, ve kterém k ní dochází. Hledí na deviaci tak, že v jednom prostředí může být vnímána jako negativní, zatímco v jiné subkultuře či společnosti na ní může být nahlíženo pozitivně.

Na adolescenty je v období dospívání kladeno mnoho nároků, které ale nejsou schopni zvládat v procesu socializace a utváření své identity. *„Výsledkem byla negativní nálepka neorganizovaná mládež, spojená se sociálním vyloučením a vírou v instituce, které tuto mládež mají napravit a zachránit.“* (Svoboda, 2009, str. 58) V současné společnosti hraje adolescent roli samostatné bytosti v časoprostoru, kde si utváří svůj život. Neorganizovaná mládež je tedy skupina mladých lidí, kteří těžce zvládají určité situace a nejsou schopni se s nimi samostatně potýkat. Mladou generaci lze rozdělit do dvou skupin a to na ty, kteří byli schopni přijmout tuto roli a být tak autorem svého bytí, a ty kteří tuto roli nezvládli. U těchto jedinců je patrná manipulovatelnost, chaos a rezignace, z čehož právě vyplývá pojem neorganizovaná mládež.

Tito jedinci potřebují zázemí, které jim umožní začlenit se do společnosti a vlivem toho také mít kontrolu nad vlastním životem. (Svoboda, 2009)

Podle Sobotkové (2014): *Pojem „rizikové chování“ chápeme jako nadřazený k pojmům „problémové, asociální, delikventní, antisociální a disociální chování“* (Sobotková a kolektiv, 2014, str. 40) zatímco Jedlička (2015) říká, že *„Neakceptovatelné a ohrožující chování bývá označováno za vyšinuté, deviantní, rizikové, antisociální, delikventní či sociálně patologické.“* (Jedlička, 2015, str. 63) Rizikové chování, které ohrožuje nejen samotného jedince, ale i jeho okolí, je také varovným příznakem pro vznik deviací. Pro pojem deviace použil Jedlička (2015) definici *„Jako deviantní chování bývá označováno každé jednání, které většina členů společnosti nebo sociální skupiny pokládá za porušení společně respektované normy.“* (Jedlička, 2015, str. 71) Ovšem není zcela jasné, proč se některé jednání považuje za vhodné a přijatelné a jiné za deviantní, špatné a nepřijatelné. Zřejmě pro většinu definic popisujících chování je předpoklad, že všichni sdílí stejný názor na to, co je správné a co už není, a víru, že všichni chtějí zachovat řád a pořádek. Za deviaci či nevhodné chování se tak považuje každé chování, které neodpovídá očekávání a normám společnosti. Deviace lze rozlišit třemi pojmy podle jejich společenské závažnosti: negativní sociální jevy, což jsou jevy nevyhnutelné pro každou společnost, například nízká porodnost či nezaměstnanost. Druhou skupinou je asociální jednání, které jde proti společenským, morálním a politickým zásadám, například šikana nebo pornografie. Nejvíce společensky nebezpečné jsou ale sociálně patologické jevy, jedná se hlavně o kriminalitu, závislosti na návykových látkách a prostituci.

Dle Bendla (2011) má nekázeň celou řadu příčin, ovlivňují ji také vnitřní a vnější faktory. Zjištění příčin nekázně u dětí má zásadní význam především v tom, že poté aplikujeme na dítě takové kázeňské metody, kterými bylo problémové chování způsobeno. Aby bylo možné předejít nekázní a problémům v chování je důležité znát žáky jejich projevy chování a potřeby a samozřejmě příčinu neukázněného chování.

3.1 Projevy a formy problémového chování

Do skupiny rizikového chování u dětí a dospívajících lze zařadit například záškoláctví, agresivní chování včetně různých druhů šikany, rasistické chování, jakkoli negativní chování v sektách a subkulturách, sexuálně rizikové chování, závislostní chování a požívání návykových látek, ale také rizikové extrémními sporty. Mezi rizika, ze kterých vychází

problémové chování, můžeme zařadit také poruchy příjmu potravy a syndrom CAN. Za projevy problémového chování se poté považuje především lhavost, útky z domova či toulání dítěte, fyzická či slovní agrese a poutání pozornosti na svou osobu. (Hutyrová, Růžička, Spěvák, 2013)

Poruchy v chování můžeme rozdělit na tři skupiny dle rizika pro společnost. „*Je to projev odchylný od společensky přijatelných norem.*“ (Stavjaníková, 2009, str. 97) První z nich je chování nepřizpůsobivé neboli disociální, avšak pro společnost je nejméně nebezpečné. Asociální chování jde proti hodnotám společnosti a je poměrně rizikovější, ale především pro sebe samého než pro společnost. Nejrizikovější je chování antisociální, což je úmyslné protisociální chování, které odmítá veškeré sociální normy a snaží se uškodit společnosti. (Stavjaníková, 2009)

3.2 Prevence problémového chování

V rámci procesu prevence jsou dle Vojtové (2009) dva stupně opatření, která se týkají v případě primární prevence všech dětí, tak v případě prevence sekundární, cílená k jedincům, kteří jsou ohroženi sociálně patologickými jevy.

Primární prevence sama o sobě má dva další stupně a je uzpůsobena rámcově pro všechny děti jako snaha o předejití a zabránění samotnému vzniku negativních jevů. V rámci prvního stupně „*je to například zavedení školního řádu, jasných pravidel chování.*“ (Vojtová, 2009, str. 115) A v rámci druhého stupně je to „*univerzální postup a nácvik chování při řešení problémových situací.*“ (Vojtová, 2009, str. 115)

Sekundární prevence jako taková je poté už určena jen těm dětem, u kterých už se rizikové chování projevilo, a hlavním cílem této prevence je „*odvrátit poškození, které vzniklo působením rizikových faktorů.*“ (Vojtová, 2009, str. 115)

Podle Kikalové a Kopeckého (2014) v rámci prevence ve školách je snaha především o předejití či odhalení již vzniklých patologických jevů. V rámci rané prevence „*jde o interaktivní aktivity, zážitkové metody, nácvikové techniky, besedy.*“ (Kikalová, Kopecký, 2014, str. 34) Aby byla prevence efektivní, je potřeba dodržovat určitá pravidla, mezi která patří například:

- Komplexnost a kombinace různých strategií
- Včasný začátek

- Cílenost a přiměřenost
- Pozitivní orientace primární prevence
- Kontinuita působení a systematičnost
- Využití „peer“ prvku – „peer“ vyjadřuje v angličtině vrstevník, někdo, kdo je ve stejné sociální situaci. (Kikalová, Kopecký, 2014, str. 34-35)

Minimální preventivní program je určitým školním dokumentem v rámci vzdělávacího plánu, který obsahuje cíle, kterých se snaží dosáhnout. Cílem tohoto programu je naučit žáky lépe komunikovat, učit je zásady zdravého životního stylu, ale také pomoci jim se socializovat a tím předejít možnému výskytu problémového chování. (Kikalová, Kopecký, 2014)

Naproti tomu podle Vykopalové (2001) je v rámci preventivních opatření u užívání drog opět primární prevence, která je určena rámcově všem a snaží se předcházet samotnému jevu před tím, než se u jedince objeví jakákoli známka rizika. Sekundární prevence se týká jedinců, kteří už se rizikově chovají či je ovlivňují některé negativní faktory, a jsou tak ohroženi možným vznikem závislosti, ale včasné rozpoznání jevu může urychlit možné odstranění rizika. V případě již závislých jedinců se aplikuje prevence terciální, ta je zaměřena na prevenci recidivujícího chování a zmírnění důsledků na zdraví jedince.

3.2.1 Agresivní chování a šikana

Šikana se řadí mezi závažné formy poruch chování a jedná se o agresivní poruchu, při které dochází k závažnému narušení sociálních vztahů ve skupině či společnosti. Pravděpodobnost, že dítě bude agresivní, ovlivňuje také genetika. Pokud se alespoň jeden z rodičů chová agresivně nebo má sklony k agresivitě, lze očekávat, že i jejich potomek bude agresivní. Šikanování se projevuje zvýšenou agresí vůči lidem, zvířatům, ale i věcem a majetku. Jedná se zejména o ponižování, omezování svobody, výhrůžky, donucování k něčemu, ubližování a vydírání. U oběti šikany dochází k újmě na zdraví jak fyzického, tak psychického a škodám na majetku oběti. K šikaně dochází často v uzavřených skupinách a institucích, ale může se vyskytnout v jakékoli společnosti. Nejčastěji se s ní setkáváme ve škole, kde může být problémem celé školy nebo jen samotné školní třídy. Rovněž se vyskytuje ve věznicích, na pracovištích, v dětských domovech a na internátech. Šikana může být skrytá nebo zjevná. Skrytá šikana je v případě, kdy je dítě od kolektivu izolováno, nemá kamarády a nikdo se s ním nebaví. Mnohdy zůstává dlouho nezpozorována, proto také její označení. Naproti tomu u zjevné

šikany se jedná o fyzické a psychické ubližování oběti, které je prováděno s úmyslem uškodit dítěti bez jakýchkoliv ohledů. V současné době se setkáváme také s kyberšikanou, která se považuje za specifickou formu šikany, při níž se využívají moderní technologie a sociální sítě, a to hlavně internet, mobilní telefony a ze sociálních sítí poté Facebook, Youtube a Instagram. (Jařabáč,2018)

Obětí šikany se nejčastěji stává dítě, které se nějak odlišuje od zbytku svých vrstevníků. Většinou se jedná o dítě nejisté, úzkostné, bojácné a nemluvné, avšak někdy může být terčem i dítě útočné a provokativní k ostatním dětem. Nejčastějšími způsoby šikany jsou posměšky, fyzické útoky nebo slovní agrese. Oběť šikany lze poznat podle toho, že je často sama a straní se, nemá žádné kamarády, je nejistá, není sebevědomá a nedokáže se útokům sama účinně bránit. Děti, které se stávají oběťmi šikany, jsou často velmi citlivé a nestabilní. (Martin, Waltmanová-Greenwoodová, 1997) naproti tomu Jařabáč (2018) říká, že oběťmi jsou nejčastěji děti, které jsou nápadné svou jinakostí a odlišují se chováním či vzhledem, rasou nebo postižením od svých vrstevníků. Týká se to také dětí s poruchou pozornosti a hyperaktivitou a dětí s poruchami učení a mentální retardací. Zde je zásadní si uvědomit, že pravděpodobnost mířeného nepřátelství k dítěti, které se nedovede bránit, je značně vyšší, než k dítěti psychicky a fyzicky silnému, jež útok většinou ustojí.

O šikaně lze mluvit v případě, pokud je agresor fyzicky či psychicky zdatnější a silnější než oběť, a zároveň oběť považuje chování agresivního jedince za nepříjemné či ponižující. Šikana probíhá většinou tam, kde mají děti stejné hierarchické postavení. Příčinou vzniku bývá nuda, snaha získat větší moc nad někým, krutost a potěšení z ubližování, ale také tlak z okolí. (Zemanová, Dolejš, 2015)

Z pohledu sociální patologie můžeme hodnotit agresivní chování jako patologický jev, který narušuje celistvost sociálního prostředí a dochází tak k porušování sociálních norem. „*Agresivitou a násilím se rozumí manifestní, pozorovatelné chování, vedené úmyslem poškodit jiný organizmus (zvíře či člověka) nebo předmět neživotný.*“ (Fischer, Škoda, 2009, str. 46) Lze rozlišit agresivitu, která je spojena s obranou, a agresivitu mířenou se zlostí na člověka s úmyslem ublížení a způsobení bolesti. Agresivita zlostná se vyznačuje impulzivním jednáním, může a nemusí být společensky nebezpečná podle motivu agresora a důvodu k vzniklé agresii. Instrumentální agresivita je prostředkem k tomu, aby člověk něčeho dosáhl a spontánní agresivita je chování, kdy působení bolesti člověku přináší agresorovi potěšení, jak fyzické, tak i emocionální. Další formou agresivity je poté například ideologická, kam se řadí nejčastěji roztržky u subkultury fotbalových chuligánů. (Fischer, Škoda, 2009)

Dle Vykopalové (2001) se agresivita a násilné chování dnes už týká stále mladších dětí a příčinou pro agresivní chování může být celá řada faktorů. Také je třeba rozlišit agresi konkrétního jedince a agresi organizovanou, tedy páchanou celou sociální skupinou. Prvním faktorem, který se podílí na vývoji agresivity, bývá frustrace. Sama o sobě se objevuje u téměř každého jedince v průběhu života. „*Frustrace je tedy jednou z mnoha motivačních proměnných uplatňující se v genezi některých agresivních jednání.*“ (Vykopalová, 2001, str. 13) Dalším faktorem, který ovlivňuje vývoj agrese u člověka, je jeho rodina a sociální okolí, ve kterém se pohybuje. Ve velké většině je to totiž chování naučené a vliv na něj má právě posilování chování směrem od okolí, ve kterém žije. Agrese je v podstatě vnímána jako určitý druh chování, kdy se agresor snaží jedinci ublížit buď fyzicky, psychicky či se snaží o poničení majetku dané osoby. Z hlediska pojmosloví lze rozlišit agresivitu, jakožto tendenci k agresivnímu a násilnému chování, zatímco samotná agrese je už konkrétní činnost páchaná agresorem k ublížení druhému.

3.2.2 Sebepoškozování a nevhodné stravovací návyky

Jedná se o patologicky zaměřené chování proti vlastní osobě se záměrem ublížit si, ale bez cíle zemřít. Sebepoškozování se týká především dospívajících a častěji se vyskytuje u dívek. Pojí se s některými sociálními souvislostmi nebo s některými psychickými nemocemi, kde poškozování těla může být zapříčiněno a prováděno na základě halucinací. Za sebepoškozováním může stát snaha vyhnout se situaci, která pro jedince není příjemná. U jedinců s mentálním postižením často dochází k sebepoškozování z důvodu, že jiným způsobem nejsou schopni vyjádřit své pocity, nálady a potřeby. Nejčastějším způsobem je řezání, škrábání, pálení či trhání kůže, důvodem bývá snaha o odtržení od negativních pocitů, myšlenek a vzteku na sebe samého. Skupinou jedinců se sklonem k sebepoškozování jsou pohlavně zneužívaní, týraní jedinci, dále jedinci s depresemi, psychotickými poruchami, poruchami osobnosti a jedinci se suicidálními myšlenkami. (Fischer, Škoda, 2009)

Dle Koutka (2014) je období adolescence pro vznik těchto poruch klíčové, jelikož je často provázeno zhoršením sebekontroly a vypjatými emocemi. V pohledu sebepoškozování a autoagresivního chování je potřeba rozdělit normální chování adolescentů od patologického. U adolescenta se může projevit více různých forem autoagresivního chování najednou, které

mohou mít později i velmi závažné následky. „*Příkladem je souběžný výskyt sebepoškozování v podobě mírného sebepořezávání a vážného suicidálního pokusu.*“ (Koutek, 2014, str. 162)

Souběžně s autoagresivním chováním se může vyskytovat i chování rizikové, které je nebezpečné, ale jeho hlavním cílem není ublížit si. Jedná se o extrémní a rizikové sporty, například jízda na střeše jedoucího vlaku. „*Rizikové chování spojené s vyhledáváním nebezpečí může vyjadřovat nevědomou motivaci s přáním ublížit si, jindy může jít o vědomou motivaci se suicidálním úmyslem.*“ (Koutek, 2014, str.162) Tendence k autodestruktivnímu chování jsou často spjaty s některými duševními poruchami, například při užívání návykových látek, při závislostech a poruchách příjmu potravy. Sebepoškozování je tedy vědomé autoagresivní chování a nemá sebevražedný cíl. Jedná se často o řezání se na některých částech těla, nejčastěji žiletkou či nožem, pálení kůže, polykání ostrých předmětů, předávkování se léky. Sebepoškozování se může projevit u depresivních poruch, hraniční poruchy osobnosti, u poruch chování a emocí. „*Sebepoškozování v anamnéze je významným rizikovým faktorem pro následné suicidální jednání.*“ (Koutek, 2014, str. 163)

Nevhodné stravovací návyky

V dospívání je kladen nadměrný tlak na fyzický zevnějšek, a to od společnosti, vrstevníků či samotného jednotlivce, který není spokojen se svým vzhledem. V tomto věku to často může vést až k duševním onemocněním, které jsou spojeny se ztrátou kontroly nad svými stravovacími návyky, např. mentální anorexie a bulimie. Obě nemoci jsou spojeny nejčastěji s dospíváním. Obecně se poruchy příjmu potravy vyznačují zkreslenou představou o vlastním těle, odmítáním stravy či přejídáním, zvracením, nadměrnou kontrolou, cvičením, dietním chováním a strachem z tloušťky. Tyto projevy mohou být spojeny také se sebepoškozováním, depresí či užíváním návykových látek a suicidálním chováním. (Sobotková a kolektiv, 2014)

Oproti tomu Vavrysová (2018) popisuje mentální anorexii a bulimii jako onemocnění kategorizované jako poruchy příjmu potravy popsané v Mezinárodní klasifikaci nemocí. Pro anorexii je charakteristická touha po hubnutí, která je úmyslně vyvolána, a myšlenky spojené se strachem z nárůstu hmotnosti. Častěji se vyskytuje u žen a dívek v době dospívání, ale ani u chlapců a mužů není výjimkou. Bulimie je typická kolotočem spojeným se zvracením, přejídáním a užíváním projímadel.

3.2.4. Hraní počítačových her

Na riziku pro vznik závislosti na hraní počítačových her se podílí mnoho faktorů. Záleží především na prostředí, ve kterém se člověk nachází, na charakterových vlastnostech konkrétního člověka a na jedincích, se kterými se člověk stýká a kteří na něj mohou mít rovněž značný vliv. Velmi rizikové je, pokud je hraní jedinou náplní volného času. Jedinec má nedostatek zájmů, nízké sebevědomí a sebehodnocení, dispozice k závislostnímu chování a je impulzivní. Za vysoké riziko se také považuje tlak okolí a vrstevníků, kteří hrají, nekonečnost hry a také víra v získání sebevědomí při hraní her. „*Pokud o hrách v tomto kontextu mluvíme jako o droze, jedná se o velmi dostupnou a levnou drogu, která je svým grafickým zpracováním a akčností velice lákavá.*“ (Suchá, Dolejš, Pipová a kolektiv, 2018, str. 53) Kromě zmíněných rizik spojených se závislostí, má hraní her také negativní dopad na psychické a fyzické zdraví. Může způsobit zhoršení zraku, insomnii v důsledku nedostatečného spánku, bolesti v oblasti zad a páteře, bolesti hlavy, zápěstí a prstů z důvodu přetížení. Může také vést k nedodržování základních potřeb, nedostatku energie, únavě a obezitě. Rizikem je také užívání energy drinků pro překonání únavy. Mezi negativní dopady v psychické a sociální oblasti patří narušení běžného života a nahrazování každodenních aktivit a zájmů za hraní her. Projevuje se hlavně v sociálních vztazích a komunikaci. Hráč začíná být izolován, cítí osamění, má úzkosti a někdy také postupem času až psychické poruchy. (Suchá, Dolejš, Pipová a kolektiv, 2018)

Hraní her, a to především těch s prvky násilí velmi úzce souvisí s agresivitou, především u chlapců, kteří k agresi mají vyšší předpoklady. Za rizikové se nepovažují současně už jen hry hazardní, ale i počítačové. Pravidelní hráči takto tematizovaných her jsou více nepřátelští a agresivní vůči svému okolí, vznikají tak mezi nimi konflikty s vrstevníky, ale i autoritami. (Sobotková a kolektiv, 2014)

V případě závislosti na hraní online počítačových her musí být současně u hráče přítomno několik faktorů, které ji potvrzují. První z nich je tzv. význačnost, kdy je hraní nejdůležitější činností, hráč neustále o hraní přemýšlí, zanedbává ostatní činnosti na úkor hry a objevuje se u něj i tzv. craving. Druhým faktorem potvrzujícím závislost jsou změny nálad, tam se jedná především o to, že hraní na člověka působí pozitivně a snižuje stres a tím pádem mu pomáhá s oprostěním od běžných problémů a od reality. Vzhledem k tomu, že hraní hráči postupně zabírá více času, které trávil jinými aktivitami, nastupuje tedy třetí faktor tolerance, kdy hráči využívají hru především pro to, aby se necítili špatně kvůli tomu, že nehrají. Poté nastávají v případě nemožnosti hraní či při ukončení hraní abstinční příznaky, které jsou jako

u ostatních druhů závislostí doprovázeny řadou negativních faktorů, např. stresem, poruchami nálady, nervozitou hráče, vztekem a úzkostností. Postupně už hráč přestává nad hraním mít kontrolu, což vede ke konfliktům, a to hlavně s v sociální oblasti. Posledním faktorem je relaps, kdy si hráč není schopen se závislostí sám poradit a závislost mu narušuje život ve všech složkách, což charakterizuje definice (Blinka a kolektiv, 2015) „*Závislost na online hrách by teda šla konceptualizovat jako činnost, která se postupně stane zásadní v životě hráče, nad níž postupně ztrácí kontrolu.*“ (Blinka a kolektiv, 2015, str. 115)

3.2.5 Užívání návykových látek

Návykové látky lze rozdělit na legální a nelegální. Do skupiny legálně užívaných látek spadá alkohol, tabák a kofein. Do skupiny nelegálně užívaných látek lze zařadit většinu tvrdých drog. Především alkohol a tabák je v naší společnosti všeobecně dobře přijímaným a tolerovaným způsobem závislosti. I přes trestně postižitelnou hranici pro požívání alkoholu a tabáku od 18 ti let, má většina dětí zkušenost s požíváním těchto látek už od devíti let. (Vavrysová, 2018)

Jednou ze složek tabáku je návyková látka nikotin, která je při vyšších dávkách až smrtelná. Na tabáku je závislost v počátku především psychosociální, ale u většiny kuřáků později vzniká také závislost fyzická. Dnes je tabák rozšířen prakticky všude a spotřeba tabáku ročně neustále stoupá. Avšak v západních zemích už spíše stagnuje oproti zemím rozvojovým. Prvními neboli akutními účinky tabáku na lidský organismus jsou například bolest hlavy, průjem nebo podráždění dutiny ústní, ale pokud člověk začne kouřit pravidelně, tyto příznaky rychle vymizí, protože organismus látku rychle toleruje. Vzhledem k velmi rychlé toleranci tabáku se při přerušení užívání látky objevuje abstinční syndrom, který obsahuje celou škálu příznaků, jak fyzických, tak psychických. Mezi tyto příznaky patří podrážděnost, craving (bažení po látce), poruchy spánku a únava. Největší rizika pramenící z dlouhodobého kouření jsou však hlavně rizika zdravotní. To je rozdíl oproti jiným látkám, kde jsou časté i psychické problémy. Jde tak o legální, velmi dobře dostupnou a u nás nejtolerovanější drogu vůbec. Při dlouhodobém užívání tabáku má jedinec velkou pravděpodobnost kardiovaskulárních onemocnění, nádorových onemocnění a také nemocí plicních. (Králíková, 2003)

Vzhledem k tomu že kouření je chování naučené, nelze si myslet, že léčba závislosti bude jednoduchá. „*Proto primární prevence kouření je nezbytnou součástí preventivních programů*

a musí být zařazena již na první stupeň základní školy. Musí přijít dřív, než některý z kamarádů nabídne dítěti první cigaretu. Pravděpodobnost, že tomuto návyku podlehne dospělý člověk, který doposud nekouřil, je malá.“ (Kikalová, Kopecký, 2014, str. 25) Ve většině případu je při léčbě snaha omezit situace, při kterých byl člověk zvyklý kouřit. Závislost na nikotinu je často tak silná, že pravidelný kuřák už nemůže být ani kuřákem příležitostným, buď musí s kouřením skončit úplně, nebo se nejspíš bude potýkat s řadou neúspěšných relapsů. (Králíková, 2003)

Sobotková (2014) popisuje užívání návykových látek v adolescenci jako časté *„Rizikové chování v adolescentním věku je nejvíce zastoupeno právě konzumací alkoholu, kouřením cigaret a zkušenostmi s drogami, zejména s marihuanou.*“ (Sobotková, 2014, str. 47) Mimo užívání alkoholu a tabáku jsou na třetí příčce nejužívanějších návykových látek konopné drogy. Jedinci užívající tvrdé drogy se soustředí jen na sebe a neberou ohled na druhé, zatímco jedinci požívající konopné drogy jsou optimističtí ke své budoucnosti.

Na rozdíl od toho alkohol je jednou z návykových látek, která adolescenty ovlivňuje v poměru k ostatním drogám asi největším způsobem. Vzhledem ke konzumaci alkoholu se mimo jiné setkáváme s vyšší úrazovostí, dopravními nehodami a častějšími hospitalizacemi v důsledku intoxikace. Dospívající jsou mnohem citlivější na účinky alkoholu. *„Alkohol vyvolává pocity euforie, uvolnění, uvolnění zábran, u některých lidí mírní depresivní stavy. Dále alkohol způsobuje ztrátu koordinace, sníženou vnímavost, prodloužení reakční doby, agresivitu.*“ (Kikalová, Kopecký, 2014, str. 25) Alkoholová intoxikace na organismus působí v několika fázích. Stádium euforické, kdy je jedinec veselý, dále hypnotické, kdy se mu zhoršuje zrak a ztrácí zábrany. Stádium narkotické je charakteristické problémy s držením rovnováhy, tachykardií, zúžením zornic a oběhovými poruchami. Jako poslední je stádium asfyktické, kdy se objevuje porucha vědomí, hypotermie a při velmi těžké intoxikaci alkoholem může dojít až ke smrti. *„Alkohol při chronickém zneužívání vyvolává psychickou i somatickou závislost, jeho vliv na vyvíjející se mozek je však mnohem širší. Bylo prokázáno, že excesivní pití alkoholu v adolescenci poškozuje vývoj řady nervových struktur a narušuje neurogenezi.*“ (Kabíček, 2014, str. 75) U adolescentů dlouhodobě užívajících alkohol se objevují poruchy paměti a problémy s učením. Mimo jiné vede alkohol ke snížené hladině některých hormonů včetně růstového. Hlavním důsledkem dlouhodobého abúzu alkoholu je však poškození jater a zvýšený výskyt jaterních onemocnění, což platí v jakékoli věkové kategorii. Časté požívání alkoholu v adolescenci je navíc ukazatel, že mladý člověk bude mít problémy s alkoholem i v dospělosti (Kabíček, 2014)

Vykopalová (2001) uvádí, že alkohol je látkou, která je jednou z nejužívanějších, z čehož pramení i fakt, že je na něm závislých asi 5 % dospělých jedinců a ani u adolescentů to není žádnou výjimkou. Závislost na alkoholu je jednou z nejvíce tolerovaných a zanedbávaných, protože si člověk myslí, že má vše pod kontrolou, ačkoli dlouhodobý abúzus alkoholu už významně mění jeho psychiku. „Člověk nejprve pije příležitostně, při společenských událostech, nebo aby se zbavil špatné nálady nebo úzkosti, a pozvolna se dostavuje závislost.“ (Vykopalová, 2001, str. 61) U dospívajících je častou příčinou požívání alkoholu neúspěch ve škole, ale významnou roli zde hraje i rodinná zátěž či vzdělání a společnost, ve které se člověk pohybuje.

Neméně důležité oproti závislosti na alkoholu a tabáku jsou i ostatní drogy. „Za drogu je možno považovat jakoukoli látku, která může vyvolávat psychotropní účinky, tedy může ovlivňovat prožívání člověka a působit na jeho psychiku a vyvolat závislost.“ (Vykopalová, 2001, str. 64) Lze říci, že abúzus jakékoli drogy, která je užívána často a například ještě rizikovým způsobem, vyvolává závislost. Někdy užívání drog na dospívajícím nemusí zanechat žádné zdravotní ani psychické následky, v opačném případě ale může mít vážné psychické potíže. Samozřejmě občas ho ovlivní i pozitivním způsobem a dospívající si uvědomí, že to není správné. Ačkoli užívání zanechává často celou řadu zdravotních důsledků, také často mění psychiku a vzorce chování, které dosud člověk měl. Psychické problémy lze rozdělit na krátkodobé a dlouhodobé a rozdíl je v tom, že krátkodobé účinky jsou přítomny pouze v době intoxikace, zatímco v případě dlouhodobých účinků jsou už trvalé, často se mění kognice a intelekt dlouhodobého uživatele drog. (Dolejš, 2010)

Mezi skupinu tvrdých drog lze podle Kikalové a Kopeckého (2014) zařadit například stimulanty, opiáty, halucinogeny, taneční drogy a kanabinoidy. V prvním případě se jedná o látky, které jsou nabuzující pro organismu, patří sem například pervitin, marihuana či extáze. Mezi opiáty řadíme nejznámější morfin, který je látkou používanou ve zdravotnictví a vzniká na něm velmi silná závislost, a dalším zástupcem je kodein. Opiáty působí na organismus zklidněním, uvolněním, možností uniknout od reality až k poruchám vědomí, kterou mohou vést k smrti člověka. Tzv. fantastika neboli halucinogenní látky vyvolávají euforické stavy doprovázené halucinacemi. Řadí se mezi ně například LSD či lysohlávky. Pod vlivem těchto látek může být člověk nebezpečný jak sám sobě, tak i okolí vzhledem k tomu, že si není schopen plně uvědomovat realitu.

Taneční drogy jsou podskupinou, u které se v účincích kombinují jak stimulační účinky, tak i ty halucinogenní. Nejčastěji užívanou drogou je v tomto případě extáze. Účinky má jak

nabuzující a stimulační, tak i negativní spočívající v dehydrataci, nevolnosti a třesu, což může vést až ke kolapsu člověka. U těchto látek se kromě „flash backů“ a vzniku depresí může objevit i toxická psychóza. Kanabinoidy jsou psychotropní látky, jejichž účinnou látkou je THC. V tomto případě se jedná o návykovou látku, která má akceptovatelnou míru rizika, přesto v České republice není legální. Účinky THC na lidský organismus jsou různé a záleží především na množství účinné látky. „*Zejména první intoxikace může být různá. Od žádného vlivu, přes nepříjemné pocity závratí, suchosti v ústech, nevolnosti, zvracení až k dosažení euforie, veselosti, výraznějšího vnímání okolí.*“ (Kikalová, Kopecký, 2014, str. 30)

3.2.6. Kriminální chování

Kriminální chování neboli delikvence je označení takového chování, které porušuje zákon. „*Kriminalita (obecný pojem), vandalismus a delikvence (pojmy zpřesňující) jsou vnímány jako závažné jevy, které ohrožují společnost a její hodnoty.*“ (Dolejš, 2010, str. 47) Jedná se o porušené sociální chování ze strany delikventa. Pojmy delikvence a delikvent se v této oblasti používají z důvodu předejití stigma ze strany společnosti. U dětí a adolescentů není ve společnosti problém s delikvencí přijímán dobře, protože náprava tohoto problémového chování je často velmi zdlouhavá, a ne vždy zcela účinná. Delikventní chování je nejčastěji způsobeno nevhodným rodinným zázemím a porušeným vývojem nebo nevhodným výchovným systémem. (Dolejš, 2010)

Dle Čírtkové (2014) lze rozlišit tři typy delikventů z psychologického hlediska. První typ je socializovaný delikvent, u kterého se jedná často jen o problematické období dospívání, které postupem času samo odezní, nejedná se však v tomto případě o závažnou poruchu chování. Druhým typem je nesocializovaný delikvent, což je často dítě nebo mladistvý, který nemá osvojené sociální a společenské normy. Často se jedná o děti zanedbávané či z nižších sociálních vrstev. Třetím typem je tzv. osobnostně narušený delikvent, u něhož se jedná o plánované agresivní chování a násilí, a jedinec si situaci plně uvědomuje. Velmi často mohou tito delikventi žít v naprosto bezproblémovém prostředí a skrývat tak své činy před svým okolím.

Druhým způsobem, jak lze rozlišit delikvenci u dětí a mladistvých, je věk, ve kterém se takto začali projevovat. Agresoři, u nichž se projevilo delikventní chování v raném věku, jsou často děti z nevhodného rodinného prostředí a je u nich tak menší šance nápravy chování. Dítě

má výrazné konflikty i se svými vrstevníky, kterými bývá často odmítáno. Naproti tomu agresori, u nichž se chování projevilo později, jsou často z bezproblémových rodin a problém u nich nastává až v období dospívání, kdy si často najdou místo v některé vrstevnické skupině a poté začínají mít konflikty s rodinou. V tomto případě je důsledkem například vandalismus a antisociální chování, které je posilováno v rámci skupiny. U těchto jedinců jsou pak často přítomny i další rizikové faktory, jako je experimentování s návykovými látkami nebo sexuálně rizikové chování. (porovnání Čírtková, 2014 a Dolejš, 2010)

V časném stádiu puberty okolo 11 roku se v rámci kriminálního chování u jedinců vyskytuje i toulání, užívání návykových látek, záškoláctví a problémy s policií. V pozdějších stádiích adolescence se pak k těmto formám chování přidává i agresivita, a to jak fyzického, tak slovního rázu. Z faktorů, které mají vliv na delikvenci u dospívajících, jde především o faktory biologické, psychologické a sociální, dále jsou však také ovlivňováni společností. (Dolejš, 2010)

Kriminalita velmi úzce souvisí i s jinými formami rizikového chování. Jednou z nich jsou podle Vykopalové (2001) drogy a jejich distribuce. Organizovaný zločin je tedy jeden z typů kriminálního chování, kdy se jedinci snaží vytěžít maximum a zároveň se neohlíží na to, jestli se jedná o legální nebo nelegální způsob zisku.

3.2.7. Sexuální rizikové chování

V adolescenci, kdy člověk pohlavně dozrává a začíná se orientovat ve vztazích, se mohou vyskytnout rizika, která později mohou narušit psychický a sociální vývoj. Nejčastějším rizikem je předčasný nechráněný a nezákonný styk před dovršením patnácti let a sexuální styk spojený s nechtěným otěhotněním. Sexuálně rizikově se chovají nejčastěji deprivovaní a traumatizovaní jedinci, u nichž jsou častější i další rizikové aktivity, jako je experimentování s drogami, agresivita, prostituce, pornografie nebo přenášení pohlavních chorob. (Vavrysová, 2018)

Avšak v dnešní internetové době se i sexuálně rizikové chování přeneslo jako většina ostatních rizikových jevů do online prostředí. Dříve se jednalo hlavně o chatování s erotickou tematikou, například tzv. kybersex. Nyní už jsou to všechny aktivity se sexuální tematikou, které probíhají virtuálně. Mezi tyto aktivity lze zařadit hledání partnerů na seznamkách

zaměřených na tuto tematiku, dále také online nakupování erotických pomůcek a sledování pornografie. Nyní je také populární tzv. sexting, což je posílání a sdílení fotografií či videí pomocí telefonu nebo počítače. (Blinka a kolektiv, 2015)

„Všeobecne môžeme za rizikové spôsoby sexuálneho správania považovať také formy sexuálneho styku, pri ktorých je prenos vírusu HIV omnoho pravdepodobnejší. Patrí sem napr. styk bez ochrany, promiskuita, análny styk, sadomasochistické praktiky a nekontrolovaná prostitúcia“ (Marková, 2006, str. 155)

Dolejší (2010) říká, že v období dospívání dochází k dozrávání pohlavních znaků, což je spojeno se zájmem o druhé pohlaví a o vztahy včetně sexuálních aktivit. V tomto období se může začít projevovat rizikové chování spojené se sexuálně rizikovým chováním a předcházení pohlavně přenosných chorob. Součástí těchto aktivit je pohlavní styk před 15 rokem a otěhotnění. Při současném užívání drog je aktivita rovněž mnohem rizikovější. Dále se může jednat o násilné aktivity spojené se znásilněním a nucením ke styku, prostituci a přenášení pohlavně přenosných nemocí. Neméně důležité jsou také nezvládnuté vztahy vedoucí například k sebepoškozování, v horším případě až k sebevraždě. *„Česká společnost vnímá normální sexuální chování jako aktivitu založenou na vzájemné dohodě dvou jedinců, kteří jsou duševně i fyziologicky vyzrálí.“* (Dolejš, 2010, str. 61)

3.2.8. Rizikové chování na internetu a závislost na technologiích

Nyní je také častým problémem závislost na technologiích a sociálních sítích, především na chytrých telefonech, tabletech a internetu. Technologie a sociální sítě zasahují do našeho života ve velkém měřítku a ovlivňují tak všechny běžné aktivity, jako je škola, práce a sociální život. V současnosti užívá internet téměř každý a především pro dospívající je nejčastější formou zábavy a trávení volného času. Většina z nich má pocit, že způsob, jak se prezentují na sociálních sítích, utváří jejich identitu. V průběhu dospívání pomáhají sociální sítě se začleněním se a hledáním sebe samých. Rovněž umožňují experimentování se svou identitou, odreagování se a únik od reality. (Vavrysová, 2018)

Hulanová (2014) říká: *„Dnešní teenageři jsou dětmi internetové generace. S internetem vyrůstají odmalička a kyberprostor se pro ně stává zdrojem poznávání světa.“* (Hulanová, 2014, str.187) Zároveň je internet významným prostředkem komunikace, který má na nás obrovský vliv, a může tak ovlivňovat naše chování, názory a emoce. Kyberprostor neboli online prostředí

internetu adolescenty vystavuje nebezpečí v podobě pokušení a nebezpečného experimentování. Jedním z nich je natáčení videí v situacích, které jsou nebezpečné, a jejich následné přidávání na internet s motivací zlepšení postavení mezi svými vrstevníky. Mezi nebezpečné online webové stránky lze zařadit takzvané „pro-ana“ blogy neboli stránky věnované anorexii. Další riziková aktivita v online prostředí je tzv. sexting. *„Sexting, česky označován také jako „sextování“, je elektronické rozesílání textových zpráv, fotografií či videí se sexuální obsahem.“* (Hulanová, 2014, str.189) Často mívá sexting u adolescentů i podobu pomsty při rozchodech, nebo je prováděn za účelem zesměšnění a ublížení například kamarádům. Sexting je také prostředkem šíření dětské pornografie, jejíž šířiteli bývají často i děti. Mezi další formy nebezpečného chování na internetu patří kaskadérské chování, užívání návykových látek, rvačky, sebepoškozování a kyberšikana. Problémem je, že všechny výše zmíněné typy chování často sklízí u vrstevníků obdiv, což má vliv na jeho vzrůstající incidenci. Důvodem proč se děti chovají na internetu rizikově, je především opadnutí zábran díky anonymitě a neviditelnosti v online prostředí.

Kocourek (2015) píše, že u současné dospívající generace jsou informační technologie každodenní součástí života. Jde o internet a sociální síť, především Facebook, který využívá nejvíce uživatelů, přičemž za aktivního na sociální síti se považuje člověk, který je navštěvuje alespoň jednou za měsíc. Dá se tedy říci, že internet neboli online prostředí je pro mladé lidi zcela přirozené. Vzniká tak subkultura mladých lidí, kteří svůj volný čas tráví nejčastěji online na internetu. Vzhledem k tomuto faktoru je potřeba aby se i streetwork částečně přenesl do online prostředí internetu a sociálních sítí. Více než polovina studentů využívá mobilní internet, je tak patrné, že jsou internet a zároveň i sociální síť zcela dostupné.

„Děti a dospívající jsou na sociálních sítích „jako doma“, a protože tento trend není záležitostí jednoho dvou let, ale trvá již desetiletí, můžeme směle tvrdit, že sociální sítě jsou pro dospívající přirozeným prostředím.“ (Kocourek, 2015, str. 26) Streetwork online se tedy zaměřuje na jedince, kteří jsou ohroženi sociálním vyloučením, izolací a žitím pouze online ve virtuálním světě, a všichni svůj čas tráví u počítače. Následkem je, že ztrácí schopnost kontaktu mimo virtuální prostředí. Tito jedinci jsou tak častěji vystaveni konfrontaci s riziky spojenými s internetem. Jedná se o šikanu a kyberšikanu, kriminální chování, užívání drog nebo sexuálně rizikové chování. Tzv. „děti internetu“ jsou tedy dospívající ve věku 10-18 let, které se častěji dostávají do společensky konfliktních situací, jako jsou agresivita, šikana, nerespektování autorit, užívání návykových látek a násilí. Tyto děti se mohou také potýkat s různými pro ně nepříznivými životními událostmi, nebo žijí v nevyhovujícím prostředí. (Kocourek, 2015)

„Souhrnem je cílová skupina definovaná také tím, že většinu svého volného času tráví neorganizovaným způsobem u počítače, a to do pozdních večerních hodin.“ (Kocourek, 2015, str. 27)

3.2.9 Kyberšikana

„Kyberšikana (kybernetická šikana, angl. cyberbullying) je druh šikany využívající informační a komunikační technologie (počítače, tablety, mobilní telefony, sociální sítě, e-maily apod.) k ublížení druhému (vydírání, ztrapňování, obtěžování, ohrožování, zastrašování apod.).“ (Kohout, Karchňák, 2016, str. 46) Od klasické šikany se liší především anonymitou, ačkoli cílem je ublížení druhému stejně jako u šikany běžné. Vzhledem k tomu, že agresor může vystupovat pod profily s falešným jménem a může jich mít hned několik, tak se zvyšuje jeho odvaha k použití útoku na svou internetovou oběť. Oproti klasické šikaně na internetu v anonymním prostředí není podstatné, kolik je agresorovi let či jestli je fyzicky silnější než jeho oběť, ale záleží hlavně na jeho zdatnosti při používání technologií. Kyber útok ze strany agresora je většinou neočekávaný a může se stát naprosto kdykoli. Intenzitu kyberšikany ještě zesiluje možnost šíření či sdílení a přeposílání nežádoucích zpráv. Jedná se o šikanu, která míří na psychiku oběti, proto je také mnohem hůře rozpoznatelná a často je i závažnější. Oběť kyberšikany je charakteristická tím, že bývá uzavřená směrem ke svému okolí a neustále vyděšená, často se s tím také bojí svěřit kvůli možnému zesílení agrese ze strany agresora nebo obavy z nepochopení či odsouzení. (Kohout, Karchňák, 2016)

Hulanová (2012) o kyberšikaně říká: „Kyberšikana je specifický druh šikany, který využívá internet, mobilní telefony a další nástroje moderních komunikačních technologií za účelem ublížení či zesměšnění jiné osoby.“ (Hulanová, 2012, str. 37) V dnešní době, kdy internet používá každý, se mnoho negativních a rizikových jevů přeneslo právě do virtuálního světa. Ovšem v rámci kyberšikany dostala šikana jako taková úplně nový rozměr. Agresor, který se domnívá, že je nepostihnutelný a nemůže ho nikdo odhalit, získává pocit, že má nad obětí moc a tím je pak ke své oběti krutější. Může se jednat o přeposílání zesměšňujících fotografií, obrázků nebo videí či o výhružné zprávy a telefonáty nebo obtěžování oběti přes sociální sítě. Je mnoho případů a možností, které lze na internetu využít k páčání zla. K tomuto účelu lze využít webové stránky, blogy, a chatovací místnosti. Hlavní motivací je v tomto případě vidina anonymity, že agresora nikdo nevidí. Dalším podnětem ke kyberšikaně je, že

pro agresora je internet prostor, kde si může dělat co chce a kde na sebe může upoutat pozornost, a věří, že jeho identita na internetu vlastně není skutečná, takže co se stane v kyberprostoru, jako by se ani ve skutečnosti nestalo.

4. METODOLOGIE VÝZKUMU

Vybrala jsem si kvalitativní výzkumnou metodu rozhovoru a rozhovory jsem vedla s pěti pracovníky nízkoprahových zařízení pro děti a mládež v Jičíně, Hořicích a Nové Pace. Byly vedeny anonymně.

V rozhovoru jsou otázky otevřené i uzavřené, ale vesměs položené tak, aby pracovníci mohli odpovídat široce. V Jičíně se jednalo o nízkoprahový klub Exit, v Nové Pace o klub Relax a v Hořicích o klub Pohoda.

Jednotlivá zařízení jsou navštěvována klienty různých věkových skupin. V Hořicích a Nové Pace se jedná o klienty ve věkovém rozmezí 8 až 20 let, přičemž údajný průměrný věk je okolo 12 ti let. V Jičíně je věkové rozmezí vyšší - od 9 do 26 a průměrný věk okolo 14 let.

Rozhovor je zaměřen na výskyt určitých druhů problémového a rizikového chování u klientů pravidelně navštěvujících zařízení, porušování řádu zařízení a intervenci pracovníků s klienty, kteří zařízení navštěvují.

Výzkum probíhal tak, že jsem kontaktovala vedoucí nízkoprahových zařízení pro Jičín, Hořice a Novou Paku a ta mi posléze domluvila rozhovory s pracovníky v konkrétních zařízeních. Všechny rozhovory jsem si nahrávala a poté jsem k analýze výzkumu využila metodu kódování dle Švaříčka a Šed'ové podloženou konkrétními výpověďmi jednotlivých respondentů.

4.1. Cíle práce

Cílem mé bakalářské práce je zjistit míru výskytu kázeňských problémů v nízkoprahových zařízeních, dále vymezit cílovou skupinu a popsat formy problémového chování. Dílčím cílem je popsat průběh intervence mezi pracovníky a návštěvníky centra.

Výstupem je shrnutí výzkumu, jaké problémové chování se tedy u klientů vyskytuje v nejvyšší míře a zároveň se toto chování vylučuje s pravidly v zařízení. Dále bylo cílem zjistit případnou závažnost problémů, které se v zařízeních nejčastěji řeší, určení způsobu intervence a hodnocení přestupků a jejich možné následky.

Výzkumné otázky

- Které problémové/rizikové chování se u klientů navštěvujících nízkoprahové zařízení vyskytuje nejčastěji?
- Porušují klienti řád pravidel chování v zařízení a vyplývají z toho pro ně nějaké následky?
- U jaké skupiny klientů se problémy vyskytují nejčastěji a jakým způsobem se řeší?
- S jakými konkrétními formami problémového či deviantního chování se pracovníci u klientů setkávají a jak s těmito klienty pracují?

4.2. Popis výzkumného vzorku

Nízkoprahový klub Relax sídlí v Nové Pace na Masarykově náměstí. Během školního roku je klub otevřený od pondělí do čtvrtka, od 13 do 18 hodin. Klub funguje pod záštitou Charity Jičín.

Nízkoprahový klub pro děti a mládež je cílen na věkovou skupinu od 8 do 20 let. Klienti z Nové Paky nebo jejího okolí se nachází v nepříznivé situaci, kterou sami nemohou zvládnout. V jednu chvíli může být v klubu přítomno 15 klientů a nejčastěji ho navštěvují děti ve věku 10 až 12 let.

Nízkoprahový klub Pohoda sídlí v Hořicích v Janderově ulici. Stejně jako klub Relax je otevřený od pondělí do čtvrtka od 13 do 18 hodin a funguje pod Charitou Jičín. Cílová skupina je mířena na děti a mládež od 8 do 20 let. Posláním klubu je poskytovat bezpečí a podporovat mladé lidi ve špatné životní situaci. Současně může být v klubu přítomno 20 osob.

Nízkoprahový klub Exit sídlí v Jičíně, Na Jihu. Klub je umístěn v sociálně vyloučené oblasti a je otevřen každý den od pondělí do čtvrtka od 13 do 18, přičemž prázdninová otevírací doba se mění. Služby jsou poskytovány cílové skupině ve věku od 9 do 26 let, která je z Jičína nebo jeho okolí. Klub patří ke službám Oblastní charity v Jičíně. Nabízí široké spektrum služeb pro děti a mladistvé, kterým pomáhá řešit problémy a vyrovnat s jejich životní situací.

Respondenti

Respondent A je žena, 24 let, pracuje jako sociální pracovník v NZDM Nová Paka cca 1 rok. Pracuje na pozici sociálního pracovníka a loni na podzim absolvovala kurz pracovníka

v sociálních službách. Předtím nepracovala v podobném odvětví, ale v rámci praxí byla v Ramusu, což je organizace, kde se zabývají klienty s postižením a problémovými dětmi. Vystudovala zemědělskou univerzitu se zaměřením na zoo rehabilitaci, to je terapie se zvířaty se zaměřením na pomoc lidem. Do práce si bere pejska a má kanisterapeutickou zkoušku.

Respondent B je žena, 27 let a pracuje jako sociální pracovník v NZDM Nová Paka, Má zdravotnické vzdělání a kurz pracovníka v sociálních službách. Na této pozici pracuje asi půl roku, dříve pracovala v nemocnici jako zdravotní sestra.

Respondent C je žena, 24 let, v NZDM v Hořicích pracuje už dva roky. Přišla tam rovnou po absolvování školy. Vystudovala střední školu v Hořicích se zaměřením na sociálně správní činnost. Dále má vystudovanou VOŠ obor sociální práce v Pardubicích. Z jejího pozitivního naladění bylo vidět, že ji práce s problémovými dětmi naplňuje.

Respondent D je muž, 20 let a má vystudovanou veterinární školu v Hradci Králové. Nyní pracuje v NZDM Exit v Jičíně na pozici sociálního pracovníka. Pracuje zde rok a půl, přičemž v rozhovoru uvedl, že průměrná doba, kterou zaměstnanec v nízkoprahovém zařízení na své pozici vydrží, je okolo jednoho roku. On má naopak práci s problémovými dětmi rád a doufá, že zde bude pracovat ještě dlouho. Má kurz pracovníka v sociálních službách.

Respondent E je žena, 20 let a pracuje na pozici sociálního pracovníka v NZDM Exit půl roku. Má vystudovanou sociální činnost na střední škole v Nymburce a do zařízení nastoupila jako absolventka hned po škole.

4. 3. Charakteristika nízkoprahových zařízení

- Hlavním posláním klubu je poskytnout dětem a mladistvým pomoc, podporu a pocit bezpečí v nepříznivých situacích, ve kterých se ocitli, a pracovníci se snaží, aby klientům vytvořili takové podmínky, aby své problémy řešili a dokázali jim čelit.
- V příručce pro klienty je popsáno, jak službu klienti mohou čerpat, tzn. že pracovníci si po několika návštěvách klienta vezmou s sebou do kontaktní místnosti, kde se snaží o klientovi zjistit co nejvíce informací a důvod jeho návštěvy či s čím potřebuje pomoci.

Poté s klientem uzavírá smlouvu. Služby jsou poskytovány klientům daného města a jeho okolí.

- Klub je ale vhodným typem trávení času pro každého, kdo neumí svůj volný čas vyplnit smysluplně, ať už to jsou ve škole jedničkáři nebo mají se školou potíže.
- Nejedná se o zájmovou aktivitu ve smyslu různých kroužků, hlavní činností je poradenství dětem v nepříznivé životní situaci a preventivní programy. Samozřejmě v mnoha případech je hra a poradenství částečně propojeno, zvláště pak u menších dětí, které se tak snadněji otevrou.
- Děti si mohou přijít do klubu hrát, ale také řešit problémy se kterými se potýkají, mohou to být problémy se školou ale také třeba se šikanou, klient se tyto problémy s pracovníkem snaží vyřešit.
- Dítě si může vždy vybrat, jestli chce daný problém řešit v klubu, nebo raději o samotě v kontaktní místnosti. Může se jednat o problémy se školou, návykovými látkami, rodinou, konfliktní situace, otázky týkající se sexu, problémy s trestnou činností, ale i setkávání se s rasismem.
- Ačkoli mají klienti při pobytu v zařízení svobodu volby, tak zde platí pravidla, která se nesmí porušovat. (Letáček Nízkoprahový klub Exit a Relax viz. příloha)

Nízkoprahový klub nabízí klientům řadu služeb

Nabízí možnost povídat si o problémech a všem, co klienta zajímá nebo trápí, pomoc s přípravou do školy nebo doučování, různé druhy pracovních a tvořivých činností. Pořádá soutěže a turnaje, preventivní programy a besedy na různá témata každý měsíc. Dále nabízí akce pořádané i mimo zázemí klubu, například o prázdninách a další volnočasové aktivity, hry, které klub nabízí, například stolní fotbal nebo kulečnick. (Letáček Nízkoprahový klub Exit a Relax viz. příloha)

Základní pravidla a řád, který je potřeba dodržovat:

- V klubu se nesmí kouřit
- Klient nesmí být pod vlivem alkoholu ani jiných návykových látek
- Je zakázáno mluvit sprostě
- Klient nesmí být agresivní a používat v klubu násilí
- Dále je zakázáno provozovat jakékoli aktivity se sexuálním podtextem

Mezi další pravidla poté patří: nenavštěvovat zařízení v době nemoci, nesmí se zde hrát hazardní hry, pokud si klient chce zapůjčit některé věci, může být požadována záloha.

K zařízení klubu se musí chovat opatrně a slušně, aby se nerozbilo, a pokud se tak stane, je třeba se přiznat a nahlásit to pracovníkovi. Dále nosit ani nerozdělávat v klubu oheň a neotvírat okna, do klubu se dále nesmí nosit ani vodit žádná zvířata. (Letáček Nízkoprahový klub Pohoda viz. příloha)

Dílicí pravidla pro některé činnosti

Využívání počítačů: na počítači klient smí být pouze 15 minut 2x za dobu, kterou v klubu tráví, zároveň je pořadí klientů dáno rozpisem, hry jsou povoleny pouze logické a je potřeba dodržovat soukromí ostatních klientů.

Poslouchání hudby: v klubu je puštěna hudba, ale věž mohou obsluhovat pouze pracovníci zařízení, vlastní hudbu lze poslouchat pouze za pomoci sluchátek, vše je ale vždy o kompromisu, pokud se všichni klienti domluví, hrát ale může pouze jedno zařízení.

Hraní stolního fotbalu a kulečnicku: při více účastnících je potřeba se vzájemně domluvit a neohrožovat při hře sebe ani ostatní účastníky hry, hrát vždy fěr a nekazit ostatním hru, pokud se jí neúčastní.

Skupinové povídání, besedy a preventivní programy: koná se vždy ve čtvrtek odpoledne a je zakázáno při nich používat počítače, hrát hry, poslouchat písničky či být na telefonu, klient musí být slušný a ohleduplný vůči ostatním, vždy může klub opustit, pokud by ho daná aktivita nebavila. (Letáček Nízkoprahový klub Pohoda viz. příloha)

Sankce, které klientům hrozí při porušení těchto pravidel

Jako první je napomenutí, které je za porušení pravidel, jako jsou sprostá slova, vyslovená alespoň třikrát za den. Za porušení pravidel, které je závažnější a vylučuje se s řádem zařízení, tzn. kouření a příchod pod vlivem návykových látek je klient požádán o opuštění klubu. Za nejzávažnější porušení pravidel, jako je násilí či agrese k jinému klientovi je podle závažnosti možné klientovi zamezit vstup do klubu na 2 dny ale dokonce až na 6 měsíců. Mezi další možné sankce patří např. omezení počítačů, zákaz vstupu po zbytek dne či dlouhodobé vyloučení. (Letáček Nízkoprahový klub Pohoda viz. příloha)

Zároveň má klient v klubu určitá práva

- Zůstat v anonymitě, zachovat klientovu důstojnost a pověst
- Na vlastní názor a na svůj vlastní styl života
- Je pod ochranou jakékoli diskriminace a násilí
- Má svobodnou volbu ohledně zveřejňování fotek a osobních údajů

- Má právo na soukromí a cítit se v klubu v bezpečí
- Měl by být včas informován o poskytovaných službách a jejich pravidlech a podmínkách
- Klient může chtít vidět svou dokumentaci
- Klient může využívat všechny služby, které zařízení nabízí
- Má možnost vyjádřit jakékoli své názory, přání, postoje a potřeby
- Klient si může na služby stěžovat nebo změnit svého klíčového pracovníka
- Má právo trávit volný čas, jak jen chce, podle svých potřeb a přání, ale nesmí se vylučovat s řádem klubu (Letáček Nízkoprahový klub Pohoda viz. příloha)

Poskytované služby

V klubu je možné využít 4 druhy služeb, které se zde nabízí. První z nich jsou výchovně vzdělávací a aktivizační činnosti, mezi které patří například pomoc se školní přípravou formou doučování, volnočasové a skupinové aktivity, jejichž součástí jsou turnaje a různé hry, besedy a preventivní programy, situační intervence v případě potřeby či nevhodného chování klientů a pracovní činnosti. Druhým typem služeb je pomoc se zprostředkováním kontaktu se společenským prostředím, pomoc klientům s uplatňováním práv a ochrana jejich zájmů, dále provozují sociálně terapeutické činnosti například kontaktní práce, podpora a pomoc v těžké situaci či práce se skupinou a pomoc s uplatňováním práv, což zahrnuje poradenství či doprovázení klientů. (Letáček Nízkoprahový klub Pohoda viz. příloha)

Prvokontakt

V rámci prvokontaktu se jedná o dvě setkání. Při prvním setkání pracovník návštěvníka zařízení seznamuje s pracovníky, představuje mu službu jako takovou, seznamuje ho s prostory klubu a konkretizuje cílovou skupinu klientů zařízení. Dále mu předává informace týkající se otevírací doby a seznamuje ho se základními pravidly klubu. Od návštěvníka zařízení se snaží zjistit jeho jméno nebo alespoň přezdívkou, věk a jeho bydliště. Při druhém setkání pracovník seznamuje klienta se sankčním řádem, s jeho právy při čerpání služeb, s celkovou nabídkou služeb a podmínkami poskytování služeb v zařízení. Tyto podmínky obnáší především vyplnění dotazníku, podpis smlouvy, snahu o naplnění cílů spolupráce. Mimo jiné má zařízení také ohlašovací povinnost k policii České republiky a OSPODU. Každý klient je také zaevidován do elektronické databáze a dostává podepsat souhlas se zpracováním osobních údajů. (Materiály Prvokontakt - nízkoprahové zařízení Pohoda)

5. VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

5.1. DODRŽOVÁNÍ PRAVIDEL V NZDM

5.1.1. Seznamování s pravidly v NZDM

Podle většiny pracovníků nízkoprahového zařízení jsou klienti seznamováni s vnitřními pravidly zařízení už při prvním kontaktu, což dokládá svou výpovědí **respondent B**: „Seznamujeme je vlastně hnedka poprvé, co přijdou, s tím, že se jim představíme, řekneme jim, aby vůbec věděli, kde jsou a co se týče těch pravidel.“ **Respondent D** potvrzuje: „Při prvokontaktu, který se provádí vlastně hnedka, když přijdou poprvé.“ **Respondent A** k tomu říká, že jsou klienti seznamováni ve dvou fázích a to při první a druhé návštěvě zařízení: „Jsou seznamováni většinou při druhé návštěvě dopodrobna, při té první to je jen takové informativní, aby se rozkoukali, a při té druhé je pak seznamujeme s pravidly.“ Klienti jsou seznamováni se službami, které klub nabízí, pravidly chování v klubu a sankčním řádem, který je spojen s nevhodným chováním klientů a porušováním daných pravidel, což dokládá **respondent A**: „Je především tedy neuzívat ty návykové látky, tady ani je by si je sem neměli nosit, čehož třeba u cigaret se těžce zabraňuje, aby je nechávali přede dveřmi. Pak nemluvit sprostě - s tím bojujeme u všech klientů, pak projevy násilí, s tím tady problém nemáme, že by se nám tady prali. Pak nic neničit, s tím také klienti nemají problém, protože většinou vědí, že když si to prostě zničí, tak jen tak jim novou věc nekoupíme, takže by o to přišli vlastně.“ **Respondent C** dodává: „Máme daný pravidla, který musej dodržovat, s tím, že potom jsou i na nástěnkách nebo na zdi napsané. Pravidla máme rozdělený do nějakých jakoby základních a potom jsou podrobnější na určitý činnosti. Pak tam máme nějaký jakoby sankční řád v případě porušování pravidel a jejich práva.“

5.1.2. Dodržování pravidel

V zásadě je dodržování pravidel spojeno s nastavením pravidel chování v zařízení a zároveň se sankčním řádem, který nastupuje v případě, že klienti pravidla nerespektují. Většina respondentů uvádí, že klienti pravidla v rámci možností dodržují, případně respektují napomenutí pracovníka. **Respondent A** se vyjadřuje k dodržování pravidel spojených s kouřením, které klienti zpravidla dodržují: „Tady někdo zkoušel cigarety jakoby vyndat z batohu, ale to jsme teda zakázali a upozornili jsme na to, že ani to prostě ne a tady jako klienti

ty pravidla respektují u nás.“ **Respondent B** je stejného názoru: „*Oni respektují to, že tady ani v okolí se nekouří, takže když už teda mají tu jo velkou potřebu, tak jdou někam pryč.*“

Respondent C se v rámci problematiky dodržování pravidel v zařízení vyjadřuje k šikaně, která se dle jeho názoru mezi klienty nevyskytuje. „*Šikana přímo tady u nás v klubu není, protože vědí, že by je za to jako mohl čekat velkej postih, v případě šikany je totiž, že jim můžeme zakázat sem chodit až na půl roku.*“ Také se vyjadřuje ke sprosté mluvě klientů, se kterou má většina z nich problém. To dokládá výpovědí: „*Sprostou mluvu používá každý klient, je úplně jedno jakej má věk, ale přece jenom v dnešní době to snad používá každý člověk, ale záleží na tom počtu a rozmezí, kdy naši klienti to musejí omezovat na základě základního pravidla a nesměj tady používat vulgarismy.*“

Respondent D se vyjadřuje k problémovým typům chování, které se v zařízení ještě tolerují, ačkoli se už často vylučují s řádem daného zařízení. „*My máme pravidlo, že sem můžou přijít prostě zhulený děti, to jo, ale musej se tady chovat slušně, nesmí nikomu nadávat, prát se, dealovat, nesměj se chovat hnusně k nám a můžou tady bejt.*“ V zásadě se všichni respondenti shodli, že klienti pravidla, která se týkají těchto aktivit, tak často neporušují nebo alespoň respektují napomenutí pracovníka. To dokládá **respondent B** v souvislosti s pouštěním hudby v zařízení, na kterém se musí všichni shodnout a zároveň musí respektovat pravidla při poslechu hudby. „*Když si chtějí pustit něco sami vlastního, tak se na tom musí shodnout úplně všichni, takže to nikomu nesmí vadit. A zase to nesmí mít žádněj násilnej nebo sexuální kontext, takže to kdyžtak musí okamžitě vypnout ni už jsou zvyklý, že nechtějí bejt vyhozený tak se snažej.*“

5.1.3. Neakceptovatelné chování klientů

V případě, že se klient chová neakceptovatelným způsobem, nedodržuje pravidla a nereaguje na napomenutí, často překračuje tolerovatelnou mez, v tomto případě musí opustit klub. Většina respondentů uvádí, že toto chování u klientů vede k sankcím, podle stupně prohřešku. Jednotliví respondenti také uvádí, se kterým typem chování, které překračuje meze, se v tomto případě setkávají nejčastěji a v jakém případě už klienti musí opouštět klub. **Respondent A** uvádí překročení mezí v rámci pravidel v případě kouření: „*Stávalo se nám, že nám kouřili přede dveřma, což je okolí klubu a nevypadá to úplně dobře, protože jsme na náměstí, takže tam pak to bylo řešeno těma sankcema, že prostě klienti měli na to odpoledne zákaz do klubu.*“

Dále se v rámci překročení mezí při pobytu v zařízení respondenti vyjadřovali k častému používání slovní agrese. **Respondent A** k tomu říká: „Slovní útoky, s tím se tady setkáváme docela často, mám jednoho klienta takovýho specialistu na to, takže tam vždycky nejdříve nějaká domluva a popřípadě, když to fakt jako nepomůže a dál se do těch klientů navází a posmívá se jim, tak ho pak poprosíme, aby odešel.“ **Respondent B** dodává: „Při používání sprostých slov, jakmile už tím nadává tomu druhému nebo to používá často, tak už zase dostává ten sankční řád.“

Respondenti se shodují na tom, že klienti navštěvující zařízení překračují meze velmi často, ať už jakýmkoli způsobem. V případě neuposlechnutí třech napomenutí ze strany pracovníka je klient vyloučen z klubu na různě dlouhou dobu dle závažnosti přestupku. To dokládá **respondent D**: „Máme častou zkušenost s tímhle. Zase se to řeší tím napomenutím, že máme pravidlo vlastně do tří, jedna, dva, tři a odchází, když to nerespektuje.“ **Respondent C** k tomu dodává: „Nejvíce to porušují ty pravidla takový ty v tom období puberty, kdy si myslí, že můžou všechno, a už jsou dost starý na to, aby si mohli vyskakovat.“

5.1.4. Důsledky porušování pravidel v NZDM

Porušování pravidel v zařízení je docela časté a vzhledem k platným pravidlům má toto chování i nějaké následky. Hlavním způsobem „potrestání“ nevhodného chování, které se vylučuje s řádem zařízení, je tzv. sankční řád, který mají pracovníci k dispozici. Klienti v případě méně závažných přestupků dostávají napomenutí, ty jsou tři, a pokud i nadále klient nerespektuje pravidla a napomenutí ze strany pracovníka, tak musí opustit klub. **Respondent A** říká: „Dostávají napomenutí, za každý ten prohřešek po třech napomenutích je poprosíme, aby opustili klub.“ **Respondent D** říká: „Hrozí jim sankce. Sankce na den na týden, na měsíc, potom postupně měsíc, po měsíci až půl roku. Záleží, jak se ten den celkově chová.“ Pracovník má možnost podle svého úsudku klientovi znemožnit vstup do klubu dle toho, jak byl prohřešek závažný. **Respondent B** to dokládá výpovědí: „Odvíjí se to podle závažnosti, jestli je to na den nebo na týden. Na den to je za sprostý slova nebo za drzost a to půlroční to už je pak třeba vandalismus.“ Dle **respondenta A** se u klientů obvykle řeší mírnější přestupky, které zahrnují vyloučení na odpoledne: „U nás je to většinou za to mluvení sprostě a nebo za to, že kouří přede dveřma, takže to je fakt jenom na to dané odpoledne.“

Většina respondentů se tedy shodla, že klienti dostávají tři napomenutí a v případě stálého porušování pravidel opouští klub, a to buď na den, více dní, týden, měsíc až půl roku, dle stupně

závažnosti přestupku. **Respondent E** dále uvádí, že umožňují klientům si pravidla znovu pročíst, ale v případě neustálého porušování pravidel lze s klientem i přerušit smlouvu. To dokládá výpověď: „*Máme v klubu na nástěnce hnedka vedle dveří tabuli s obrovským nápisem Pravidla, takže mají možnost si to i přečíst jako dodatečně, když něco jako zapomenou nebo, když je nějaký průser. Tak je tam k tomu pošleme, ať si to ještě proctou, aby se tomu vyvarovali. Když se to porušuje soustavně, tak se pak ruší smlouva.*“

5.2. VZTAH MEZI KLIENTY A PRACOVNÍKY V NZDM

5.2.1. Agresivita

K tématu agresivity se téměř všichni pracovníci shodli, že se s ní setkávají u klientů v různé míře docela běžně. Jedná se jak o agresivitu slovní, tak i fyzickou. Z pohledu **respondenta A** jsou hlavní příčinou agresivního chování vůči ostatním klientům počítačové hry: „*Sem tam vesměs kvůli právě těm videím nebo počítačovým hrám, že jeden hraje takovou a druhý takovou hru a jeden začne napadat druhého, že ten druhý hraje kravinu a takový.*“ Z pohledu ostatních respondentů se klienti nejčastěji projevují agresivně z důvodu napomenutí či nějakého zákazu ze strany pracovníků nebo pokud musí opustit klub kvůli nedodržování pravidel, což dokládá **respondent C**, který říká: „*Vůči nám moc agresivní nejsou, to jen v případě, že je chceme odsad' vyhodit za porušení už předešlýho pravidla. Tak uměj bejt jakoby agresivní ,ale je to spíš slovní, když se snažej nějak bránit nebo se předváděj před ostatníma.*“

Respondent D uvádí příklad agresivního chování, se kterým se v zařízení setkal: „*Mně se tady stalo, že klient, jak je agresivní, tak vlastně chtěl zmlátit svoji partnerku na klubu přede mnou, já jsem říkal, přece bys jako nemlátit holku a snažil jsem se s ním mluvit a on jak byl vytočenej, tak vlastně se nade mě postavil a řekl mně, že mě taky zmlátí, pak naštěstí chytil někoho jinýho pod krkem. A vlastně od té doby jakoby je takovej vztah zvláštní mezi náma a teď se řeší, jestli tady toho klienta necháme, když jako už je k nám takhle agresivní.*“

Respondent E k tomu dodává, že se setkává s agresivním chováním, které bývá mířeno proti němu. Jedná se především o slovní útoky: „*Já už jsem třeba byla i dě***, já maximálně jako nějaký ty verbální, že jsem špína a dě*** no a to většinou prostě, to byl jako takovej minimální konflikt, ale jakmile prostě už takovýto běž ven z klubu, tak oni se naštvou a nadávaj.*“

5.2.2. Nerespektování autorit

Z pohledu pracovníků NZDM jsou problémy s autoritou časté, ale je důležité, aby si pracovník byl autoritu schopen vybudovat. V případě respondentů B a C jsou jejich klienti spíše mladšího věku a záleží tak především na osobnosti pracovníka, zda si autoritu dokáže u klientů prosadit, **respondent B** k tomu říká: „*Jsem o hodně starší než ti nejstarší tady, tak jako mě respektují, ale když to vezmu třeba v rámci nějakých praktikantek, který jsou jim věkově bliž, tak podle mě vždycky záleží na té osobnosti toho praktikanta.*“ **Respondent C** také dodává: „*K mému věku se moc nedostanou, ale byli tady klienti, že jim bylo třeba jednadvacet a u nich už se to jako hůř ta autorita stanovuje.*“

Respondent D navíc uvádí, že je navštěvují i starší klienti, u kterých je stanovení autority mnohem těžší. Řešením bylo v jejich případě přesvědčit je, že jsou starší, což dokládá výpovědí: „*Máme starší klienty než my jsme jako my, mně je 20 a Hance taky, tak jsme jim nakecali, že jsme prostě starší, ono to je hrozně složitý se postavit nějakému klientovi, kterej má nějakej problém, proto se chová agresivně vůči mně. A teď prostě já jsem mladší, budeš mě poslouchat, takže jsme jim to nakecali a od té doby to vlastně není problém.*“ Dále **respondent D** popisuje situace, se kterými se v rámci problémů s autoritami u klientů v zařízení setkal. „*Já jsem tady bojoval s jedním klientem, kterej se nade mě hrozně povyšoval, jako přitom mu je čtrnáct, dokonce mě jednou svázel k židli.*“ Mimo jiné se mu také stalo, že mu jeden z klientů vyhrožoval. „*Jeden klient, když jsem mu něco zakázal, tak jsem byl největší buz*****, kre***, vyhrožoval, že mi prostě probodne gummy u auta a takhle.*“

5.2.3. Hranice autority a kamarádství mezi klientem a pracovníkem

Téměř všichni respondenti se shodují, že se s klienty snaží vycházet v rámci možností spíše jako kamarádi než autorita z důvodu, že klienti, kteří autority nerespektují, by s pracovníky poté nenavázali důvěrný vztah a nesvěřovali by se jim se svými problémy. To dokládá **respondent A** slovy: „*Tak my se snažíme s nima vycházet spíš na ty přátelský rovině a zatím jsme neměli problém s tím, že by nás neposlechli, že spíš se nám osvědčilo jim doporučit jako kamarád, než na to jít cestou nějaký autority.*“ **Respondent C** dodává, že: „*Nesmí to být moc jakoby autoritativní, protože potom by se nesvěřovali, takže to musí bejt napolovině autorita tak i nějaký ten přátelskej vztah.*“ **Respondent D** to uvedl: „*My to máme prostě tady takhle nastavený, prostě když řeknem chováš se jako blbec, tak to nepomůže, jak oni na nás tak*

my na ně a funguje to, my jsme to tady takhle začali a ten přátelskej vztah tady se docela prohloubil si myslím.“

Zároveň si respondenti ale myslí, že je potřeba jim ukázat hranice, které musí respektovat. Je potřeba vymezit si hranice, které je pracovník ještě schopen respektovat v rámci vztahu s klientem a které už překračují značnou mez. A také je důležité ukázat klientům, že pracovníky je třeba poslouchat a respektovat, ať už jako autoritu nebo zkušenější kamarády.

Respondent C k tomu říká: *„Ze začátku, když jsou jako ty lidi nový, tak zkoušej, takže je potřeba jim tu autoritu jako ukázat, ukázat jim, že prostě musejí poslouchat někoho.“*

Respondent E uvádí: *„Má to hranice nějaký, který jako když se překročí, tak jako kamarádi už moc nejsme a už tam jako musí nastupovat jako ta autorita.“* **Respondent D** to shrnuje slovy: *„Je to přátelství, ale my velíme.“*

5.2.4. Bezvýchodná situace ze strany pracovníka

V rámci své práce se pracovníci leckdy setkávají s klienty, kteří si nechtějí nechat pomoci, nebo nejsou ochotni s pracovníky řešit svou situaci. Pracovníci se se tak dostávají do bezvýchodné situace, kdy se potýkají s řadou situací, kterým nejsou schopni zamezit. Respondent A a respondent C uvádí, že snaha vyvarovat se určitému chování u klientů je často bezvysledná, což **respondent A** dokládá v situaci sprosté mluvy u klientů: *„Sprostě mluví, to mluví hodně, takže tam pak zase dáváme nějaký ty napomenutí. Zkoušeli jsme tady i dřepování, to tak jako člověk dělá co může, ale úplně to moc velkej výsledek nemá.“* **Respondent C** potvrzuje, že přes veškerou snahu pracovníků zamezit rizikovému chování, se jen vzácně podaří ovlivnit chování klientů k lepšímu: *„My jim můžeme říct nějaký ty témata na životní styl a tak, co je zdravý a co je méně zdravý, ale málokdy si z toho něco odnesou.“*

Respondenti D a E uvádí, že většina klientů si nechce nechat pomoci, čímž jakákoli intervence ze strany pracovníků v podstatě ztrácí smysl. To dokládá **respondent E** slovy: *„Tak ono na začátek asi je nutno říct, že pokud si nechtějí nechat poradit a pomoci, tak to asi úplně u nich nemá cenu. Protože člověk jim to může vtoukat do hlavy každý den, denodenně a oni neposlouchají, protože nechtěj prostě.“* **Respondent D** potvrzuje: *„Občas přijdou lidi u kterých je hned vidět, že to nemá smysl ani s nima nic řešit.“* K tomu mimo jiné dodává, že jejich práce je často bezvysledná: *„Jedna slečna vlastně tady, teď se nám zdá, že se uzavírá do tý svý feťácký bubliny a teoreticky nemusí řešit žádný problém. Trestně stíhaná sice je, ale jakoby my už s tím nic víc neuděláme.“*

5.2.5. Udržení odstupu

Respondenti D a E se shodují, že je třeba si v rámci práce v NZDM vytvořit s klienty vztah a vzájemnou důvěru. Snažit se vcítit do problémů klienta, vyslechnout ho a snažit se mu pomoci situaci vyřešit, ale také je důležité si držet odstup od problémů ostatních a tyto starosti nechávat v práci a nebrat si je do osobního života. **Respondent D** uvádí, že má zkušenost s klienty, kteří dokáží svým životním příběhem zasáhnout: „*Občas přijde klient, kterej opravdu jako zasáhne, ale po třičtvrtě roce jsem tu byl, tak se mi stalo, že se mi tady klientka svěřila s takovýma věcmi, co se jí v životě stalo, že to člověk nechtěl ani chápat, že to je prostě hrozný tyhle věci, co se jí děly a teď je tady a naštěstí se už má dobře, taky jsem to rozdejchával dlouho.*“ Rovněž i **respondent E** se snaží brát problémy klientů pouze jako práci a držet si je dál od osobního života: „*Člověk si z toho nemůže nic dělat, jinak by se zbláznil, odchází se odsud, je to jejich problém a netahat to domů, nesmí mi bejt úplně všech líto.*“

5.2.6. Bezpečné prostředí v NZDM

Pracovníci NZDM se shodují, že důvodem pro dodržování pravidel klientů je největší motivací především pocit bezpečného prostředí a jistoty, které je jim v zařízení poskytováno z důvodu, že jsou tam klienti i pracovníci, kteří jej navštěvují, jako velká rodina. **Respondent D** uvádí: „*Tady to je taková velká rodina, ačkoli se třeba hádaj, tak se mají stejně všichni rádi.*“ A **respondent E** se vyjadřuje slovy: „*Oni vlastně klub vnímají jako svoje přirozený prostředí, že to patří jim.*“ Zároveň upozorňují, že většina klientů, kteří se chovají mimo zařízení problémově, tak u nich se chovají dobře či naopak, na což odpovídá **respondent A** slovy: „*Jsou tu klienti, kteří mají ve škole problémy, třeba právě s chováním, a tady s náma vycházejí dobře, a naopak jsou klienti, kteří jsou bez problémů, a tady jako, nevím jestli se tak uvolní jako?*“

Pracovníci také uvádí, že klient má možnost se pracovníkům svěřovat jak na klubu, tak i v soukromí v oddělené místnosti. To dokládá **respondent A**: „*Většinou necháváme na klientovi, jestli to chce řešit na klubu v přítomnosti třeba i ostatních, kde to může někdo slyšet, anebo si teda můžeme jít sem do povídací místnosti.*“ **Respondent B** to shrnuje slovy: „*Já osobně s nima většinou všechno řeším při hře, že si prostě hrajeme a oni se u toho rozpovídají,*

ale pokud jde o něco intimnějšího, že prostě nechtějí, aby to slyšeli i ostatní, tak jdeme sem, do té zvláštní povídací místnosti, kde jsme sami a tady si to můžeme rozebrat.“

5.3. PROBLÉMOVÉ CHOVÁNÍ KLIENTŮ V NZDM

5.3.1 Nejčastější projevy problémového chování

Dle pracovníků NZDM se v zařízení vyskytuje různorodé problémové chování, načež za nejčastější považují problémy s užíváním návykových látek včetně kouření a pití alkoholu. Zde se jednotlivé výpovědi respondentů částečně liší, vzhledem k věku klientů a lokaci daného zařízení. **Respondent A** říká, že řeší především problémy s užíváním návykových látek: *„Víceméně řešíme ty návykové látky z tohohle jako vyloženě problémového chování.“* **Respondent C** naproti tomu uvádí jako nejčastější jiné problémy: *„Ty autority, problémy ve škole a agresivita dejme tomu.“* **Respondent D** vesměs shrnuje vše výše zmíněné: *„S návykovými látkami se setkáváme denně. To je možná tady největší problém. Pak vlastně i to konfliktní chování, protože když prostě mají absták, tak víme co dělají. Nebo když nemají peníze tak, že kradou. Problém s autoritami.“*

Dále se v zařízení velmi často objevuje agresivní a násilné chování klientů, což potvrzuje **respondent C**, který říká, že v zařízení bojují s legálními návykovými látkami a také s násilím: *„Jako kouření, možná jako nejčastější, možná ten alkohol, přece jenom je to takový běžnější tady k dostání a možná jakoby nějaký násilí.“* **Respondent E** považuje za nejčastější problémy: *„Sprosté mluvení, nadávky a agresivita.“*

5.3.2. Konfliktní situace a jejich řešení

Dle respondentů se s konfliktními situacemi setkávají poměrně často, nejčastěji se jedná o vzájemné problémové situace mezi klienty, častěji než mezi klientem a pracovníkem, ačkoli i s těmi se pracovníci setkávají. Respondenti A, C i D se shodují, že mezi nejčastější důvody vzniku konfliktů mezi klienty patří používání klubových počítačů, především na hraní počítačových her. K tomu se **respondent A** vyjadřuje: *„Sem tam se objeví incident, že jako na druhýho a vesměs se to týká, že jeden kouká na nějaký video, ten druhý řekne, že je to blbost, tak na něj začne útočit, začnou se jakoby hádat.“* **Respondent C** k tomu uvádí: *„Vůči ostatním klientům se občas někdo najde, že si nevím nemůžou se dohodnout při nějaký hře nebo tak, tak si jako taky nadávají, občas se snažej jakoby něco si udělat, ale oni věděj, že násilí je tady jako*

taky zakázány nebo i nějaký náznaky, tak se snažej, ale občas jim to nevyjde.“ Dále **respondent C** uvádí, že konfliktní situace jsou z jeho pohledu častější u národnostních menšin, například u romských klientů: *„Tak asi jsme tady měli nějaký konflikt, ale většinou u Romů je to dělaný tak, že oni jako hodně křičej, mluvěj sprostě nebo řeknou, že na vás pošlou babičku nebo tátu.“* Respondenti poté uvádí, že konflikty se snaží řešit v klidu na rozdíl od **respondenta D**, který problémy řeší často radikálně, mnohdy i vyhozením z klubu, což potvrzuje jeho výpověď: *„No a jak to řešíme, prostě na něj začneme rvát, ať vypadne a ať se sem nevrací ten den.“*

5.3.3. Vliv okolí na chování klientů

Okolí a celkově zázemí v klubu má na většinu klientů významný vliv. Velké množství mladších klientů se snaží napodobovat ty starší i přesto, že je jejich chování nevhodné. Respondent D, který se s tím setkal uvedl: *„Ted' jsem si všiml u jedný klientky, která ještě před třeba měsícem tyhle ty písničky vůbec nepouštěla, ted' jí je dvanáct a tenhle tejden s tím nějak sama začala a pouští úplně ty samý písničky, co poslouchají ti starší. Často v nich vidí vzory stejně jako v Youtuberech a některých zpěvácích, kteří je svým chováním často navádí k tomu, aby se chovali stejně. Adolescenti své vzory vnímají jako bohy, kterým se chtějí co nejvíce podobat a přiblížit, i když často je to opravdu nevhodnými způsoby. Respondent A uvádí: „Ted'ka se nejvíc řešilo, že je výzva v pojídání kapslí na prádlo, což má jako následek smrt, když to rozkousnou. Pak to jsou různé jako já nevím, že si pytlík na hlavu dají a vysát z toho vzduch vysavačem a takovýhle jako nebezpečný fakt jako hazardování.“ Respondent E také podotýká: „Mají nějakýho toho svého oblíbenýho jako rappera a on byl snad jako obviněnej z toho, že zneužíval děti, a to jim to jako nevadí, oni to vnímají jako v pohodě. Oni ho vnímají jako svého boha, dá se říct jako.“*

Většina respondentů se shodla, že ačkoli klienti tyto své bohy obdivují, tak často nedokáží ale říci proč, co se jim na jejich tvorbě či chování vlastně líbí. Když se někdo z nich chová špatným způsobem, tak to berou jako normální, protože je to jejich idol a oni si myslí, že všechno, co dělá, je správné a dovolené a on tím pádem může také. To dokládá kupříkladu **respondent D**, který si myslí, že na děti působí negativně, když u svých idolů vidí chování, které je špatné. Jedná se například o pití energetických drinků a jiné zlovyky, které mají klienti tendenci napodobovat. Vyjadřuje se následovně: *„Oni tyhle energiáky hlavně furt budou pít, protože dole je krám pod náma a prostě tohleto je plechovka za 14 korun a maj to vlastně*

všichni a haha jsem borec, protože to zase samozřejmě zase navazuje na ty písničky, že tam to pijou a že to pijou ostatní a že to pije parta a proč já budu pít vodu, když oni prostě můžou pít tohle.“ Zároveň také podotýká, že se idolům chtějí přiblížit i v užívání návykových látek. Vypovídá, že si klienti neuvědomují, že ne všechno co dělají jejich vzory je správné: „Oni na tom Facebooku a na Instagramu vidí jejich vzory, ačkoli ty vzory jsou třeba špatné a oni se jim jako hrozně chtějí přiblížit a často to je dost blbým způsobem, že třeba nějaký nevim zpěvák hulí a fetuje o sto šest a oni si myslí hahaha on je prachatej a bohatej a hulí a já to můžu dělat taky, když to dělají oni.“

5.4. PROBLÉMOVÉ CHOVÁNÍ Z HLEDISKA TYPOLOGIE KLIENTŮ

5.4.1. Vzdor

Většina adolescentů, kteří jsou nejčastější skupinou návštěvníků nízkoprahových zařízení, často vzdoruje vůči svému okolí a snaží se být dospělými a rozhodovat sami za sebe. Častou odezvou na jakékoli napomenutí je negativní bouřlivá reakce adolescenta a neochota poslouchat jakoukoli autoritu. To ukazuje výpověď **respondenta C**, který říká: „Podle mě nepodporují jako autoritu, nedokážou si ji vzít a nedokážou ani naslouchat těm správným věcem nebo náповědám, možností.“ Zároveň podotýká, že klienti nejsou zvyklí mít žádný řád a dodržovat pravidla či někoho poslouchat, což způsobuje jejich nevhodné chování v zařízení a vzdorování autoritám. Jeho slovy: „Jsou zvyklí venku nemít žádný řád, žádné podmínky, tak to porušují, nejvíce to porušují takový ty v tom období puberty, kdy si myslí, že můžou všechno a už jsou dost starý na to, aby si mohli vyskakovat.“ **Respondent D** k tomu poznamenává: „Oni nemají rádi autority a snaží se jakoby tu autoritu sesadit.“

Častým problémem je nevhodná a sprostá mluva. Ovšem, jakákoli napomenutí dle **respondenta A**, si klienti málokdy vezmou k srdci a řídí se jím. „Sprostě mluví, to mluví hodně, takže tam pak zase dáváme nějaký ty napomenutí. Zkoušeli jsme tady i dřepování, to tak jako člověk dělá co může, ale úplně to moc velký výsledek nemá.“ Jedním z problémů v tomto případě je, že jejich vzdor může být snahou na sebe upozornit. Na to vypovídá **respondent C**, který se setkal se situací, kdy klientka tvrdila, že se chce zabít: „To jsme tady jako taky měli, že nějaká holčina říkala, že se zabije a takový, ale nám bylo jasné, že to pouze jako jenom říká.“

5.4.2 Nezodpovědnost

S nezodpovědností svých klientů se pracovníci setkávají neustále. Většina z nich nemá pud sebezáchovy a nejsou schopni vyhodnotit, co je a není pro ně bezpečné. V případě sociálních sítí klienti často zveřejňují informace, které by neměli, často si ani neuvědomují, jaký to může mít dopad, a že informace, které jednou uložili, už na internetu zůstanou. Zřídka si tak v rámci svého nekritického myšlení uvědomují, že to mohou vidět i jejich blízcí, nebo si to mohou lidé přeposílat. **Respondent A** říká: „*Klient sám dával videa na Youtube, a když se mu pak ostatní klienti kvůli tomu smáli, tak říkal, že mu to je nepříjemný, stěžoval si nám, že jako se mu smějou, ale přitom sám prostě ty videa dál zveřejňoval. Já jsem říkala ať je teda smaže, řekl, že to jako dělat nebude, že tam má hodně nějakých těch sledovatelů, ti klienti něco tam zveřejní a pak vlastně, když to vidí někdo z jejich blízkých, tak se za to styděl, ale přitom to zveřejňují.*“

Kromě toho se internetem množí řada výzev, při kterých se děti natáčejí a poté je vkládají na internet. Nutno říci, že jsou často až životu nebezpečné, což si oni neuvědomují a riskují tak své zdraví za obdiv či popularitu na internetu. Kromě sociálních sítí se nezodpovědnost u klientů týká rizikového sexuálního chování před dovršením patnácti let. To dokládá **respondent A**: Máme klienta, s kterým jsme vlastně teďka řešili, že měl styk s nezletilou, takže tam jako z toho jsou vyvozeny samozřejmě následky, že má dozor z OSPODU.“ **Respondent D** uvádí: „*Stává se, že jsou tady i mladý holky, který jako cíleně jdou za staršíma klukama, tak jdeme se spolu vyspat. Ale samozřejmě jsou to i kluci, který to dělaj, ono jim ještě není ani patnáct a pravidelně spí s ostatníma.*“ **Respondent E** také vypovídá, že se setkala s klientkou, která se cíleně chovala nezodpovědně v rámci obou těchto chování, sexuálně rizikově v prostředí internetu: „*Jedna dvanáctiletá klientka posílá nahé fotky starším pánům, který mají třeba už rodiny, a ona to vlastně dělá cíleně a neuvědomuje si to, že když to třeba posílá kamarádům, tak si to přeposílají.*“

5.4.3. Nevhodné trávení volného času

Nejčastějším důvodem navštěvování klubu je fakt, že většina klientů neumí smysluplně využít svůj volný čas, především po škole, což poté způsobuje, že ho tráví nevhodným způsobem a řadou rizikových aktivit. **Respondent A** uvádí: „*Neumějí trávit ten volný čas svůj*

a vlastně tráví ho nevhodným způsobem, no jakoby nějakým tím poflakováním a pak užíváním návykových látek.“ Mezi ně patří užívání návykových látek, primárně kouření, sexuálně rizikové chování a nebezpečné chování na internetu. **Respondent D** na to navazuje: *„Ten volnej čas vyplňujú trávou, kouřením a tak.“* Dalším negativním faktorem je sledování videí a hraní počítačových her, čímž se zhoršuje i jejich školní prospěch. To dokládá **respondent A**: *„Oni nám třeba řeknou, že koukají či hrají do dvou, do tří do rána.“* A **respondent B** k tomu dodává: *„Řešíme to, že koukají na televizi do dvou do rána a pak se jim nechce vstávat do škol.“* **Respondent B** navíc uvádí, že volný čas klienti často vyplňují nadměrným užíváním technologií a především telefonů, bez kterých si neumí představit být. Poznává: *„Spousta z nich se ani neumí zabavit bez toho telefonu, že neví, co by mohli dělat.“*

5.4.4. Neochota řešit problémy

U některých klientů se pracovníci setkávají se situací, že ač se jim klienti s problémy svěřují, často nepovažují za důležité je řešit, nebo je nepovažují za problémy, se kterými by museli něco dělat. To ukazuje tvrzení **respondenta A**, který se vyjadřuje ke vztahu klientů k návykovým látkám a neochotě závislost řešit: *„Tady jsou nejčastěji teda cigarety a alkohol a marihuana, tam to ale klienti nepovažují úplně, že by potřebovali jakoby pomoci s tím.“* Současně je ale řada klientů, kteří užívají návykové látky, ale pracovníkům se nesvěřují, protože si myslí, že mají situaci pod kontrolou a nepotřebují pomoc. V tomto smyslu odpovídá **Respondent C**, když tvrdí, že klienti mají často jiný pohled na situace, které by se už měly řešit. Říká, že on často vidí, když už nastává problém, ale klienti ho opomíjejí. Jako příklad uvádí kyberšikanu: *„Oni ani nerozeznávají, co je kyberšikana, podle mě něco by třeba už i bylo, ale podle nich to není.“*

Respondent C a **respondent E** uvádí, že klienti, kteří mají problémy se sebepoškozením, odmítají situaci jakkoli řešit. **Respondent C** podotýká: *„Pár lidí už tu přišlo, že se nám svěřili, že se sebepoškozuje, ale většinou to už měli vyřízený jakože a nebo potom to byli klienti, kteří o tom nechtěli mluvit.“* **Respondent E** k tomu dodává: *„Oni o tom nechtějí moc mluvit. Že tohle je jako jejich hodně intimní věc, a když už se k tomu člověk nějakým způsobem dostane, tak úplně jenom jako na povrchu. A většinu to přiznají až jako po nějaký době.“*

5.4.5. Nezdravé návyky

V rámci zdravého životního stylu a nezdravých návyků se pracovníci nízkoprahového zařízení shodli, že ač je to u klientů někdy problém, tak se tohle neřeší, protože zakázat jim to nemohou, a pokud jim to rodiče dovolují, tak oni s tím nic neudělají. To dokládá **respondent A**: „*Omezovat je v tom úplně nemůžeme, ale samozřejmě zase se jim to snažíme vysvětlovat, protože, co teda se tady stává často, že jako si přinesou pytlík brambůrků a k tomu třeba tři energiáky a během toho odpoledne to tady jako všechno zkonsumují.*“ **Respondent C** zaujímá spíše rezignovaný postoj: „*Oni stejně jíst a pít budou to, co chtěj, pokud jim to rodiče dovolujou a dávaj jim na to peníze, tak my s tím stejně moc nezmůžeme.*“ **Respondent E** shrnuje: „*Hodně ty energiáky tady jedou. Když já zas tohle vnímám jako, že nejsme jejich rodiče, že všechno se zas zachránit jako nedá.*“ V rámci prevence se většinou snaží hlavně o osvětu a případně regulování počtu energy drinků, které klienti mohou za dobu strávenou v klubu vypít. To dokládá také **respondent B**: „*Co se týče těch energetických nápojů, tak si je sem nosí, ale zase spíš je hlídáme, aby jich nevypli moc, že to není vhodný pít to jakoby pravidelně.*“ Pití většího množství energy drinků považují za problém všichni respondenti.

5.5. INTERVENCE MEZI KLIENTEM A PRACOVNÍKEM

5.5.1. Kontrola online chování klientů

Zaujalo mě, že pracovníci v zařízení kontrolují chování na internetu u klientů, kteří se připojují na klubových počítačích. Kontrolu provádí buď namátkově nebo pomocí pracovních profilů, kde kontrolují online aktivitu klientů. **Respondent D** k tomu poznamenává: „*My máme pracovní profily vlastně, takže vidíme, co tam sdílí, jaký vkládají příspěvky.* Vzhledem k tomu, že pracovníci chtěli zabránit nekontrolovanému chování na internetu a zabránit nadměrnému trávení času na internetu, tak mají vypnutou wifi, ovšem pokud mají klienti svá data na telefonu, tak si v podstatě mohou dělat, co chtějí.

Pracovníci uvádí, že chování klientů na internetu kontrolují nejčastěji pomocí svých pracovních profilů a dále kontrolují charakter videí, her a hudbu, které si na počítačích pouští. **Respondent A** se v případě nevhodného chování na počítači snaží řešit situaci domluvou: „*Určitě bych to jako nerada tady viděla, takže zase by to asi bylo nějaký napomenutí za to. Minimálně v první chvíli jako žádost, aby to vypnuli a nepouštěli tady takovýhle věci.*“ **Respondent C** uvádí: „*To, co poslouchají ve sluchátkách, je vlastně jejich věc, pokud to mají*

teda na svém telefonu, v případě, že by něco takovýho sledovali na klubových počítačích a my bysme si toho všimli, tak máme právo jim zakázat další práci na počítači, nebo jakýkoli vyloučení z klubu zase. Každý má nárok na dvě půlhodiny na počítači za celý den.“ Pracovníci kontrolují i charakter počítačových her. Hry nesmí mít žádný násilný či erotický podtext, ostatní hry jsou povoleny. To dokládá **respondent D** poznámkou: *„Počítačové hry jsou povoleny, ale samozřejmě nesmí v těch hrát být erotika a agrese.“* Respondent B má stejný názor a doplňuje to výpovědí: *„Násilný hry vůbec nemůžou hrát, kdyby tam byl nějaký ten sexuální podtext, tak taky ne.“*

5.5.2. Budování vztahu a důvěry mezi klientem a pracovníkem

Dle pracovníků je důležitým klíčem k navázání smysluplné spolupráce především navázání vztahu klienta a pracovníka. Pracovníci s klienty vychází v přátelské rovině a snaží se pro klienty být zkušenějšími kamarády, kterým se mohou svěřit se svými problémy. K tomu se vyjadřuje **respondent A**: *„Tak my se snažíme s nima vycházet spíš na tu přátelský rovině a zatím jsme neměli problém s tím, že by nás neposlechli, že spíš se nám osvědčilo jim doporučit jako kamarád, než na to jít cestou nějaký autority.“* **Respondent B** poznamenává: *„Většinou to řešíme problémy fakt jako mezi kamarádama a spíš klienti to vnímají tak, že ještě máme jako my nějakou zkušenost nebo nějaký znalosti, takže jim můžeme poradit třeba.“* Klienti se tak před pracovníky snáze otevrou, když si připadají bezpečně a mohou se chovat přirozeněji.

Dle **respondenta D** je důležité ukázat jim, že ani samotní pracovníci nejsou dokonalí, požívají návykové látky jak ty legální tak i nelegální, což na ně většinou zapůsobí a pracovníka pak snáze berou. *„Právě je důležitý navázat první nějaký vztah pořádně. Samozřejmě je i důležitý ukázat to, že i my jsme lidi, že prostě nejsme jenom takový ty stroje kázně, ale že prostě taky pijem alkohol. Já jsem si třeba vybuřoval vztah s děčkama, co jsou závislý, že jsem jim řekl, že hulím taky. A v tu ránu jsem teďka jejich největší kámoš a trošku i na mě začínají dávat.“* Z pohledu **respondenta B** je také důležité, aby pracovníci nechali klienty občas používat sprostá slova. Přijdou si tak přirozeněji a mnohem snáze se pracovníkovi otevrou a berou ho jako kamaráda, kterému věří. *„Někdy mezi řečí řeknou ty vole, že jo, ale tak to člověk nebere úplně jako urážku. Spíš naopak oni to berou jako, že to je důvěrný rozhovor, že když nám můžou říkat vole, že jo.“*

5.5.3. Řešení problémové situace

Pracovníci NZDM uvádí, že v rámci kontaktu s klienty se jim klienti svěřují s řadou různých problémů, které se s nimi poté pracovníci snaží řešit. **Respondent A** uvádí, že se setkal i s případem, kdy řešil tzv. problém zvenčí, kdy klient měl problém s policií: „*Měli jsme tady teďka nedávno, řešili jsme, že nadával policajtům klient.*“ **Respondent B** uvádí, že se klienti nejčastěji svěřují se šikanou. Šikanu se v zařízení snaží řešit komplexně jak v případě agresora, tak i v případě oběti. Řešení dle jeho slov probíhá rozebíráním situace: „*S nima řešíme šikanu ve škole, že jsou buďto oběti nebo jsem tady měla jednoho, co byl jako vyloženě agresor, tak s nima pak rozebíráme ty situace.*“ Se šikanou má zkušenost i **respondent A**. Ten vypráví, že se setkal s klientem, který chtěl pomoci šikanovanému spolužákovi: „*Měli jsme tu i že to viděl, že spolužák je šikanovanej a vlastně nevěděl jak mu pomoci.*“

Respondent C uvádí, že v rámci řešení problémových situací nejčastěji řeší ničení klubových věcí, načež také uvádí, jak danou situaci v klubu řeší: „*V případě, že nám jakoby klubový věci odnesou nebo zničej, tak to musej nahradit. Pokud nemaj jako finanční prostředky to nahradit, tak si to třeba odpracuj.*“ V případě **respondenta D** jde o způsob řešení problémové situace, která dle jeho slov probíhá spíše uvolněně: „*Je důležitý, aby se prostě nešlo jako teď, pojd' hele půjdeš mi to hnedka říct, co se dělo, jdeme to vyřešit a prostě tak nějak během toho pár slov vždycky se prohodí, udělá se třeba jako sranda sami ze sebe nebo u fotbálku nebo při nějaký hře a vlastně to je úplně jedno, kdy se ten problém otevře, docela v klidu se to většinou vyřeší.*“ Také uvádí příklad problémové situace u klientky, se kterou se v rámci své praxe setkal. „*Taky jsme tady měli klientku, která vlastně nás tady tím zneužívala, vlastně minulý vánoce už i bývalé kolegyni psala, že se strašně pořezala a posílala jí fotku a vlastně se to muselo řešit ještě o těch vánocích, kdy my máme volno, tak se volala záchranka a všechno a nakonec se zjistilo, že vlastně nebylo jako vůbec nic pořezaný.*“

5.5.4. Vzájemná otevřenost mezi klientem a pracovníkem

Respondenti se shodují, že je velmi důležité, aby mezi pracovníkem a klientem byla důvěra a aby si připadali v situaci, kdy se svěřují se svým problémem, v bezpečí a byli pochopení. Je potřeba, aby mezi nimi panoval přátelský vztah, aby se klienti pracovníkům svěřovali, snažili se s nimi situaci vyřešit a byli ochotni přijmout jejich pomoc. Respondenti uvádí, že klienti, pokud se mohou chovat přirozeně v přítomnosti pracovníka, tak mezi nimi

panuje větší důvěra. **Respondent C** uvedl: „Řešíme to tady určitě v případě, když víme, že někdo by chtěl mít nějakou sex s někým jiným, občas se nám svěřej a pár lidí už tu přišlo, že se nám svěřili, že se sebepoškozuji.“ **Respondent D** poté poukazuje na to, že klienti se mu svěřují v případě sebepoškozování. „Klienti se nám svěřovali, že našli vlastně tady nějakou střep na ulici a tím se řezali.“ Kromě toho uvádí, že nejdůležitější je, aby klienti s pracovníky mluvili otevřeně a upřímně, což poznamenává výpovědí: „Máme tady nastavený pravidlo, že s náma jako klienti mluví na rovinu, takže když se jich zeptáme jdete kouřit nebo kouříš nebo huliš, tak řeknou ano.“

5.5.5. Nabídka pomoci ze strany pracovníka

Pracovníci jsou tu především pro klienty, aby jim pomáhali se situacemi, které sami nejsou schopni zvládnout a aby k nim i jejich problémům byli otevření. V případě nutnosti jim mohou předat kontakty na další návazné služby, které by jim mohly pomoci, také je tam pracovníci mohou přímo doprovodit. Pracovníci uvádí, že se v rámci pomoci snaží klientům předávat kontakty na návazné služby, a snaží se jim radit, jak v případě řešení jejich situace postupovat. K tomu se vyjadřuje **respondent A**: „Pracujeme s nimi tím, že s nimi mluvíme o tom a můžeme jim předat kontakty na návazné služby, popřípadě my můžeme je tam i doprovodit k nějakému teda specialistovi na to.“ **Respondent C** se vyjadřuje k pomoci klientovi v případě šikany následovně: „S těma, co jsou šikanovaný, tak pak kam se můžou obrátit, jakože to jsou rodiče, škola.“ Tj. snaží se klientovi doporučit na koho se má obrátit. Naopak v případě agresora se mu snaží pomoci situaci zvládnout jiným způsobem: „Snažíme se s ním najít způsob jak se ovládnout jinak, aby ho prostě nezačal mlátit, škrtit tak asi takovým způsobem.“ Pomocnou ruku jim většinou nabízejí jako kamarádi, kteří mají více zkušeností a mohou jim je tak předat. **Respondent D** navíc uvádí, že klienti však většinou nabízenou pomoc často ani nepřijmou, což potvrzuje slovy: „Po každým rozhovoru mu můžeme nabízet, pokud s tím chceš přestat, přijď za náma. Ale fakt je to jako malá úspěšnost zatím. Většinou tu pomoc nepřijmou.“

5.5.6. Snaha o změnu postojů

Respondenti v rámci snahy o změnu chování či postojů u svých klientů uvádí, k čemu se nejčastěji děti snaží vést a jaké chování se u klientů snaží měnit k lepšímu. U **respondenta A** lze vidět, že nejlépe se u klientů daří bojovat se sprostou mluvou: „Docela se

*nám podařilo jakoby omezit takový ty fakt hodně sprostý slova.“ Respondent B se zabývá změnami postojů a návyků směrem k závislostem a jejich prevenci, především závislostí na technologiích. Ze slov respondenta vyplývá, že se snaží v rámci prevence hledat náhradní aktivity a zabavit děti, aby tolik nepoužívaly telefony a počítače. „Řešíme to, že jsou třeba závislí na tom telefonu a playstationech a tak. Snažíme se je vést k tomu, aby se naučili zabavit jinak a omezit to, když jsou na tom klubu.“ Respondent C uvedl zkušenost s klienty, kteří vapují. Někteří ho prý dokonce vnímají jako zdravé na rozdíl od cigaret. Řeč zavádí také na možnou prevenci v tomto případě. „Někdo tady zkoušel přímo to vapo a snažili se vysvětlit, že jako v tom není ten nikotin a tak, ale i tak jsme mu to zatrhli, protože je to stále jakoby věc na kouření a to se sem prostě nesmí brát. Máme každý měsíc nějaký to preventivní téma, který na tohle určitě zaměřujeme.“ Podobnou zkušenost má i respondent D, který říká: “To vapování prostě není cigareta jako cigareta fyzická, tak není nic špatného, to si myslí oni.“ Respondent D si také myslí, že důležité je především „rozbít“ mínění klienta o tom, že se chová správně a dát mu tím podnět, aby se choval lépe. „Zkoušíme jim jakoby vyvrátit to jejich mínění, že prostě oni vlastně žijí v té skupině a ta je v tom podporuje, takže je podle mě hrozně důležitý i do té skupiny vlézt jako chováš se jako k***** hele chovej se jinak jo a zamysli se nad sebou.*

5.6. NEJČASTĚJŠÍ PROBLÉMOVÉ CHOVÁNÍ V NZDM A JEHO PREVENCE

5.6.1. Negativní vliv technologií a sociálních sítí na klienty NZDM

Pracovníci nízkoprahových zařízení se nejčastěji setkávají s problémovým chováním, spojeným s častým užíváním technologií a sociálních sítí. Zároveň se shodují, že je to pro ně v rámci zařízení velký problém vzhledem k tomu, že na telefonech klienti tráví obrovské množství času, které často narušuje chod a aktivity pořádané v zařízení. Na to upozorňuje **respondent A**: *„Narušuje to a bojujeme s tím, ale moc se proti tomu bojovat nedá.“* **Respondent B** navazuje sdělením: *„Tak rozhodně to omezuje, protože oni jsou víceméně na telefonu pořád.“* Všichni respondenti také udávají, že mají na klubu vypnutou wifi, aby preventivně zamezili neustálému používání telefonu. To potvrzuje **respondent D**: *„My teda máme na klubu vypnou wifi. Takže vlastně, když jsou na klubu, tak mají přístup jenom na počítače, kde je zablokovanej Facebook.“*

Respondenti se také shodli, že se často setkávají s klienty, kteří jsou závislí na hraní počítačových her, také upozorňují na nebezpečné chování na internetu a na problém s navazováním vztahů v běžném životě mimo prostředí internetu u dnešních dětí. **Respondent B** uvedl: „Nemá to podle mě vliv moc dobrej, protože ty lidi pak mezi sebou moc nekomunikují a nedokážou navazovat lepší jakoby vztahy a kontakty no.“ Stejný názor má i **respondent C**: „Určitě špatnej vliv to má podle mě, protože nejenže už neumějí navazovat kontakty, ale přes sociální sítě je každej king a přímo z očí do očí už nedokážou říct to, co řeknou přes ty sociální sítě.“ **Respondent E** se v rámci nebezpečného chování klientů na internetu vyjadřuje: „Mně přijde, že ty holky se snaží předhánět, kterou fotku tam dají, která bude mít víc vyšpulenej zadek, který budou víc vidět prsa a víc vyzývavější pozice.“ Kromě toho je velkým problémem vliv online osobností na děti, které je považují za své vzory a napodobují je.

5.6.2. Prevence závislosti na technologiích

V rámci prevence závislosti na technologiích a sociálních sítích je v nízkoprahovém zařízení pro klienty vymezený čas, který mohou strávit na počítači. Pracovníci uvádí, že je to půl hodiny denně. **Respondent A** uvádí: „Počítač mají klienti omezený na půl hodiny denně“, přičemž **respondent B** souhlasí a říká, že klienti si tento čas musí rozdělit po patnácti minutách: „K počítači můžou s tím, že je to omezený vždycky na půl hodiny, ale po patnácti minutách.“ Druhým preventivním způsobem jsou programy prevence na téma závislosti na sítích, včetně internetových hrozeb a kyberšikany. Respondenti uvádí, že se snaží vést klienty k bezpečnosti a zodpovědnosti na sociálních sítích a tím tak eliminovat možná rizika. V rámci preventivních programů se jedná především o pouštění videí, dokumentů, nácvik situací atd. To doplňuje **respondent A**: „Máme na to i moc hezkej interaktivní film z E-bezpečí stažený, takže to děti baví. I vlastně kyberšikanu tam máme zapojenou.“ **Respondent C** k tomu podotýká: „Máme ty preventivní témata. Tam taky se zaměřujeme na ty sociální sítě, měli jsme i přímo tematiku na kyberšikanu a stalking, někdy se domlouváme s místní policií na besedách o tom, aby nám vyprávěli, jak návykový látky, tak šikana a násilí. Nebo si vytváříme sami nějaký modelový situace.“ **Respondent D** upozorňuje, že je důležité věnovat se prevenci interaktivně v podobě her, videí či besed, ale nejdůležitější zůstává samotná komunikace mezi klienty a pracovníky v této problematice: „Snažíme se věnovat různý problematice, a tam je to jakoby různý, je tam

povídání, třeba různé hry, nácviky, tvoření na to téma může být, sledování různých filmů nebo dokumentů, ale hlavně jako takovýto běžný povídání.“

5.6.3. Předcházení sexuálně rizikového chování a pohlavním chorobám

Prevence sexuálně rizikového chování a šíření pohlavně přenosných chorob se uskutečňuje v rámci preventivních programů, které pracovníci pořádají každý měsíc. **Respondent A** uvádí, že se vzhledem k nižšímu věku klientů snaží program přizpůsobit do roviny přátelských vztahů. Na druhou stranu ujišťuje, že partnerské vztahy samozřejmě také zmiňují: *„Ty choroby, to my je informujeme v tom měsíčním, ale je to prostě takovou formou, aby to i ty mladší děti, že většinou tyhleto vztahový programy máme zaměřený spíš zatím na přátelství a na vztahy v rodině než jako vyloženě na to partnerský.“* V rámci prevence je také možnost poskytovat klientům ochranné pomůcky, například kondomy, a pracovníci také v rámci preventivních aktivit učí klienty, jak se chránit a jak kondomy používat. To potvrzuje **respondent C**: *„Tady máme a poskytneme jim ten kondom, když víme, že na to nemají peníze nebo, že by se na to nedostalo, tak to jim dáváme. Dále je učíme používat ty kondomy, jak se správně nasazují.“* Doplnuje to **respondent E**, který říká: *„Máme ty programy, zkoušeli jsme s nima prostě nandávání kondomů, bavít se o tom otevřeně, prezentace, videa jsme pro ně měli, ale samozřejmě to je hlavně individuální.“* **Respondent D** mimo jiné uvádí, že se v rámci své praxe setkal s několika klientkami, které byly znásilněny, a klientkou, která byla těhotná už před dovršením patnáctého roku. Z jeho výpovědi bylo jasné, že se s touto problematikou setkávají poměrně často v rámci Jičínského klubu. *„Setkali jsme se tady jako s tím, že tedy byly některé klientky znásilněny. Taky jako už se nám tady stalo, že nám otěhotněla slečna mladá, porodila, teď má vlastně ročního syna, je jí 13 nebo 14 let, nějak tak. Setkali jsme se už tady i s holkama, co vlastně byly zneužitý i několikrát třeba.“*

5.6.4. Užívání návykových látek a jejich prevence

Užívání návykových látek je dle pracovníků jedním z nejčastějších problémů u klientů. Lze také dle výpovědí respondentů vidět, že se závislost na návykových látkách liší klub od klubu. Respondenti A a B se vyjadřují ke kouření, které se u nich objevuje jako nejčastější problém v oblasti užívání a závislosti na návykových látkách. To potvrzuje **respondent A**: *„Samozřejmě je informujeme o škodlivosti, pořádáme různé besedy.“* **Respondent C** k tomu

poznává: „Preventivní téma, který na tohle určitě zaměřujeme, a myslím, že každý rok je téma, který je celkově na návykové látky, kdy se jim snažíme vysvětlit, co to způsobuje, co je může čekat, od kolika je to povolený nebo ne.“

V rámci prevence se poté jedná o přednášky, ale i praktické ukázky, například co kouření způsobuje. Na toto téma se vyjadřuje **respondent A**, který s klienty zkoušel pokus ohledně škodlivost kouření: „Na cigarety jsme vlastně s nima dělali i pokus, kdy jsme teda přes kapesník jako, přes pet lahev a kapesník vykouřili cigaretu a pak jsme vlastně na tom kapesníku viděli ten flek, takže, co se jim teda dostane do plic a i filtry jsme pak s nima rozdělávali, aby opravdu viděli jaký nečistoty si jako do těla dostávají tím.“ Pracovníci se snaží klientům znázornit a vysvětlit škodlivost těchto látek, ovšem u většiny klientů to nemá úspěch nebo výsledky. Což dokládá **respondent C**: „Ale oni stejně je to většinou moc nezajímá a stejně si dělají to, co chtějí sami.“ **Respondent B** dodává: „Já sama nekouřím a snažím se vést k tomu děti, aby věděly, s jakým rizikem se pak setkávají a co to může mít za následky, ačkoli výsledky to moc nemá zvlášť u toho kouření.“ Preventivní program je zaměřen opět především na pouštění videí, přednášky, nácvik situací, hry a podobně.

5.6.5. Generační rozdílnost v problémovém chování z pohledu pracovníků

V této otázce respondenti srovnávali dětství a dospívání své a svých klientů. Nemyslí si, že by bylo jejich chování horší či lepší, ale spíše se přesunulo jiným směrem, nejvíce do online prostředí internetu a sociálních sítí. K tomu **respondent B** poznává: „Já si nemyslím, že by to bylo nějak extra jiný. Vzhledem k té dostupnosti asi jo, že děti dělaly jiný průšvihy. My jako děti jsme lítali venku, lezli po stromech, rozbíjeli jsme okna, tak dneska to jsou ty mobily.“ **Respondent C** dodává: „Celkově ta vymoženost té elektroniky všelijaký a těch sociálních sítí hrozně mění.“ Největší problém také vidí v tom, že děti už téměř neumí navazovat sociální kontakty a netráví čas venku s kamarády, ale raději ho tráví ve virtuálním světě. Na to poukazuje **respondent C** svou výpovědí: „Oni nejsou zvyklí trávit čas venku, nebo dojet si za kamarádem a stavit se za ním, radši mu zavolají nebo pošlou zprávu přes Facebook, což už je samo o sobě dost špatný. Nedokážou bez toho být. Nedokážu si představit nějakýho klienta, kterej by dokázal bez telefonu třeba vydržet jenom den.“ Také se dle **respondenta D** posunula věková hranice při užívání návykových látek. I mladší klienti mají dnes často zkušenost s tvrdšími drogami a i sexuální život začínají dříve, než tomu bývalo. „Dříve spolužáci před pěti lety jako začali kouřit, ale kouřit cigarety, ale tyhle ty už řeší, že začnou

hulit, nebo že první lásky dobrý, ale tyhle už mají děti, prostě už mají velkou tu sexuální zkušenost.“

6. SHRNU TÍ VÝZKUMU

Data k výzkumu jsem získávala od pracovníků ve třech nízkoprahových zařízeních v Jičíně, Nové Pace a Hořicích, přičemž v prvním a druhém zařízení mi odpovídali dva respondenti a ve třetím zařízení jeden respondent.

Cílem empirické části bakalářské práce bylo především zjistit, které formy problémového chování se v jednotlivých zařízeních vyskytují, případně jak jsou tyto přestupky závažné a jaký je způsob jejich řešení.

V rámci metody kódování jsem výzkumné šetření rozdělila do šesti kapitol, mezi které patří: Dodržování pravidel v NZDM, Vztah mezi klienty a pracovníky v NZDM, Problémové chování u klientů v NZDM, Problémové chování z hlediska typologie klientů, Intervence mezi klientem a pracovníkem a Nejčastěji s vyskytující problémové chování v NZDM a jeho prevence.

Tyto hlavní kapitoly jsou dále rozděleny na jednotlivé podkapitoly, ve kterých jsou popsány problémové situace, vycházející z otázek v rozhovoru, které jsou potvrzeny odpověďmi jednotlivých respondentů. Ty poté ukazují, s jakými problémy se pracovníci v jednotlivých zařízeních nejčastěji potýkají a jak dané situace řeší.

ZÁVĚR

Hlavním cílem v mé bakalářské práci bylo především zjistit míru výskytu problémového a rizikového chování u cílové skupiny klientů nízkoprahového klubu, které se zároveň také vylučuje s řádem a pravidly v daném zařízení. Dalším cílem bylo zjistit závažnost těchto problémů či přestupků, seznámit se s jejich důsledky a možnostmi řešení těchto situací ze strany pracovníků.

V počáteční části práce jsem se v první kapitole zaměřila na charakteristiku nízkoprahových zařízení jako sociální služby, zabývala se termínem nízkoprahovost a v jednotlivých podkapitolách jsem blíže charakterizovala hlavní a dílčí cíle zařízení, jeho hlavní poslání a služby, které klientům nabízí. V druhé kapitole jsem teoreticky popsala cílovou skupinu nízkoprahového zařízení, ačkoli u každého zařízení je nastavena jinak. Jedná se ve většině případů o adolescenty ve školním věku. I většina autorů, kteří adolescenci popisují, vidí její věkového rozpětí trochu jinak. Cílovou skupinu jsem popsala jak z pohledu etopedického, tak vývojového.

Ve třetí kapitole se zabývám jednotlivými formami rizikového chování, které se u rizikových klientů, navštěvujících nízkoprahové zařízení, může vyskytnout, z čehož jsem vycházela ve výzkumném šetření v empirické části práce. V této části také charakterizují nízkoprahová zařízení, ve kterých výzkumná šetření proběhla, rovněž popisují metodologii výzkumu a cíle bakalářské práce. Další částí je samotné výzkumné šetření a jeho shrnutí.

Hlavní snahou bylo poukázat na rizikovou mládež, která zařízení navštěvuje, a problémy, se kterými se potýká. Dále popsat problémové a rizikové chování, které se u klientů objevuje, jakým způsobem ovlivňuje chod zařízení, jaká je intervence ze strany pracovníků a také důsledky porušování pravidel chování při pobytu v nízkoprahovém klubu. Dále snaha seznámit se s prací pracovníků, cílovou skupinou, materiálním zázemím klubu, specifikací služeb, možnostmi pomoci a podpory z jejich strany, s prostředím klubu a rozdíly mezi jednotlivými nízkoprahovými zařízeními.

Výzkum byl veden ve třech nízkoprahových zařízeních pomocí strukturovaného rozhovoru. Jednotlivá zařízení se od sebe liší především cílovou skupinou, pro kterou poskytují služby, lokací klubu, ale také problémovým chováním, se kterým se pracovníci setkávají, a dále klienty s různými typy rizikového chování či závislostí. Vzhledem k nevyřešeným otázkám, které jsem pracovníkům pokládala, jsem na otázky k charakteristice konkrétní skupiny klientů

z hlediska největší problematičnosti nedostala konkrétní odpovědi z důvodu, že pracovníci uvedli, že to nelze rámcově určit. Možností dalšího zkoumání by bylo rozšířit výzkumné šetření do dalších nízkoprahových klubů v jiných městech a částech města s jinými cílovými skupinami klientů a poskytovanými službami. V rámci toho by bylo možné lépe porovnat jednotlivé kluby a lépe specifikovat problémové chování, případně i skupinu klientů, kteří se chovají problémově.

Při tomto výzkumu jsem se dozvěděla mnoho informací od pracovníků ohledně jejich práce, ale také o problémech, se kterými se potýkají, a klientech, kteří zařízení navštěvují. Na základě toho si myslím, že jsou nízkoprahová zařízení velmi důležitou součástí trávení volného času dospívajících, kteří se chovají rizikově, ale i těch, kteří k tomuto chování mají předpoklady. Každý dospívající si zaslouží v tomto složitém životním období pomoc, podporu či zázemí a možnost strávit svůj volný čas smysluplným způsobem.

SEZNAM LITERATURY

- HUTYROVÁ, Miluše, Michal RŮŽIČKA a Jan SPĚVÁČEK. *Prevence rizikového a problémového chování*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-244-3725-5.
- MARTIN, Michael a Cynthia WALTMAN-GREENWOOD, ed. *Jak řešit problémy dětí se školou: lexikon pro rodiče*. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-125-8.
- JAŘABÁČ, Ivan. *Kontrakt (dohoda) jako předpoklad reedukace žáka s poruchou emocí a chování na základní škole*. Ostrava: Montanex, 2018. Ze zkušeností pedagogů. ISBN 978-80-7225-453-8.
- ZEMANOVÁ, Vanda a Martin DOLEJŠ. *Životní spokojenost, sebehodnocení a výskyt rizikového chování u klientů nízkoprahových zařízení pro děti a mládež*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. ISBN 978-80-244-4492-5.
- FISCHER, Slavomil a Jiří ŠKODA. *Sociální patologie: analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů*. Praha: Grada, 2009. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-2781-3.
- JEDLIČKA, Richard. *Děti a mládež v obtížných životních situacích: nové pohledy na problematiku životních krizí, deviací a úlohu pomáhajících profesí*. Praha: Themis, 2004. ISBN 80-7312-038-0.
- KLÍMA, Petr, ed. *Kontaktní práce: antologie textů České asociace streetwork*. 2. vyd. [Praha: Česká asociace streetwork, 2009]. ISBN 978-80-254-4001-8.
- VAVRYSOVÁ, Lucie. *Rizikové aktivity, depresivita a vybrané osobnostní rysy u českých adolescentů z dětských domovů se školou a z výchovných ústavů*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2018. ISBN 978-80-244-5426-9.
- SOBOTKOVÁ, Veronika. *Rizikové a antisociální chování v adolescenci*. Praha: Grada, 2014. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4042-3.
- SUCHÁ, Jaroslava, Martin DOLEJŠ, Helena PIPOVÁ, Eva MAIEROVÁ a Panajotis CAKIRPALOGLU. *Hraní digitálních her českými adolescenty*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2018. ISBN 978-80-244-5424-5.
- JEDLIČKA, Richard. *Poruchy socializace u dětí a dospívajících: prevence životních selhání a krizová intervence*. Praha: Grada, 2015. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-5447-5.

- KALINA, Kamil. *Drogy a drogové závislosti: mezioborový přístup*. Praha: Úřad vlády České republiky, c2003. Monografie (Úřad vlády České republiky). ISBN 80-86734-05-6.
- KABÍČEK, Pavel, Ladislav CSÉMY a Jana HAMANOVÁ. *Rizikové chování v dospívání a jeho vztah ke zdraví*. Praha: Triton, 2014. ISBN 978-80-7387-793-4.
- KOTOVÁ, Helena, Michal KREBS, Stanislav KUNC a Martin STRNAD, ed. *Streetwork!: dobrá praxe 2015 : české a zahraniční zkušenosti z práce v nízkoprahových sociálních službách*. Praha: Česká asociace streetwork o.s. (ČAS), 2015. ISBN 978-80-905069-3-0.
- VOJTOVÁ, Věra. *Úvod do etopedie: texty k distančnímu vzdělávání*. Brno: Paido, 2008. ISBN 978-80-7315-166-9.
- BLINKA, Lukáš. *Online závislosti: jednání jako droga? : online hry, sex a sociální sítě : diagnostika závislosti na internetu : prevence a léčba*. Praha: Grada, 2015. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-5311-9.
- HULANOVÁ, Lenka. *Internetová kriminalita páchaná na dětech: psychologie internetové oběti, pachatele a kriminality*. Praha: Triton, 2012. ISBN 978-80-73-87-545-9.
- KOHOUT, Roman a Radek KARCHŇÁK. *Bezpečnost v online prostředí*. Karlovy Vary: Biblio Karlovy Vary, 2016. ISBN 978-80260-9543-9.
- VYKOPALOVÁ, Hana. *Sociálně patologické jevy v současné společnosti*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001. ISBN 80-244-0337-4.
- VOJTOVÁ, Věra. *Kapitoly z etopedie I. 2., přeprac. a rozš. vyd.* Brno: Masarykova univerzita, 2008. ISBN 978-80-210-4573-6.
- KIKALOVÁ, Kateřina a Miroslav KOPECKÝ. *Úvod do studia prevence závislostí dětí a dospívajících*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. ISBN 978-80-244-3928-0.
- DOLEJŠ, Martin. *Efektivní včasná diagnostika rizikového chování u adolescentů*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2010. ISBN 978-80-244-2642-6.
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychologie osobnosti*. Praha: Karolinum, 2010. ISBN 978-80-246-1832-6.
- ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-829-5.
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 978-80-246-0956-0.

- DOLEJŠ, Martin, Ondřej SKOPAL a Jaroslava SUCHÁ. *Protektivní a rizikové osobnostní rysy u adolescentů*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. ISBN 978-80-244-41-81-8.
- TRUHLÁŘOVÁ, Zuzana a SMUTEK, Martin. *Riziková mládež v současné společnosti*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2006.
- KLÍMA, Petr, ed. *Kontaktní práce: antologie textů České asociace streetwork*. 2. vyd. [Praha: Česká asociace streetwork, 2009]. ISBN 978-80-254-4001-8.
- WALKER, Hill M. a Frank M. GRESHAM. *Handbook of evidence-based practices for emotional and behavioral disorders: applications in schools*. New York: The Guilford Press, [2014]. ISBN 978-1-4625-1216-4.
- ČESKO. Zákon č. 108/2006 Sb. O sociálních službách, § 62.
- BENDL, Stanislav. *Kázeňské problémy ve škole*. Aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Triton, 2011. ISBN 978-80-7387-436-0.

INTERNETOVÉ ZDROJE:

- UNIE KOMPAS. Co je streetwork? [online]. Zlín: ©2020 [cit. 24.02.2020]. Dostupné z: <https://www.unko.cz/klic/co-je-streetwork/>
- Oblastní charita Jičín. Nízkoprahové kluby pro děti a mládež [online]. Jičín: [cit. 27.2.2020] Dostupné z: <https://jicin.charita.cz/jak-pomahame/detem-a-mladezi/>
- Česká asociace streetwork [online]. Praha: [cit. 24.2.2020]. Dostupné z: <http://www.streetwork.cz/stranka/13/co-je-streetwork>
- Česká asociace streetwork [online]. Praha: [cit. 24.2.2020]. Dostupné z: <http://www.streetwork.cz/stranka/3129/hodnoty-ceske-asociace-streetwork>
- Česká asociace streetwork [online]. Praha: [cit. 24.2.2020]. Dostupné z: <http://www.streetwork.cz/stranka/2392/co-je-cas>

PŘÍLOHY

Příloha A: Letáček Nízkoprahový klub Exit, strana 1

Příloha B: Letáček Nízkoprahový klub Exit, strana 2

Příloha C: Letáček Nízkoprahový klub Relax, strana 1

Příloha C: Letáček Nízkoprahový klub Relax, strana 2

Příloha D: Letáček Nízkoprahový klub Pohoda, strana 1

Příloha E: Letáček Nízkoprahový klub Pohoda, strana 2

Příloha F: Otázky z rozhovoru

 Oblastní charita Jičín

SLUŽBY PRO DĚTI A MLADÉ LIDI VE VĚKU OD 9 DO 26 LET
Z JIČÍNA A OKOLÍ

- ✂ Navštívit nás mohou všichni, kteří jsou ohroženi nebo zasaženi nějakou nepříznivou životní situací. Průsviháři i jedničkáři, skejtáři, vyznavači alternativního způsobu života a další.
- ✂ Nejsme pouhou „alternativou“ k zájmovým kroužkům. Poskytujeme poradenství a sociální servis. Nabízíme mnoho preventivních a zábavných programů.
- ✂ Děti a mladí dospělí se mohou pracovníkům klubu svěřit se svými problémy a společně se je pak snaží vyřešit.
- ✂ Kluci a holky mají svobodu volby, do kterých činností se zapojí. Určitá pravidla však platí i u nás (např. zákaz užívání alkoholických nápojů, drog, násilí či šikany).

OTEVÍRACÍ DOBA

1. září – 30. června		1. července – 31. srpna
Po 13.00 - 18.00		Po 11.30 - 16.30
Út 13.00 - 18.00		Út 11.30 - 16.30
St 13.00 - 18.00		St 11.30 - 16.30
Čt 13.00 - 18.00		Čt 11.30 - 16.30
Pá 13.00 - 18.00		Pá 11.30 - 16.30

VŠECHNY SLUŽBY JSOU POSKYTOVÁNY ZDARMA!

Charita
Česká republika

TRÁPÍ TĚ

Kamarádi
Škola
Práce a brigády
Otázky sexu
Návykové látky
Rodina
Konflikty s okolím

NABÍZÍME TI:

- ✗ **Rozhovory** – o všem, co tě zajímá nebo trápí
- ✗ **Pomoc se školou** – příprava referátů, domácích úkolů, doučování
- ✗ **Pracovní výchovnou činnost** – workshopy, tvoření, pečení, vaření
- ✗ **Besedy** – na různá preventivní témata i témata, která si sám vybereš
- ✗ **Volnočasové aktivity** – společenské hry, soutěže, stolní fotbal, kulečnick, šípky

... a to zdaleka není vše. Přijď i ty za námi do klubu.

POSŁÁNÍ:
Posláním Nízkoprahového klubu Exit je poskytovat bezpečí, podporu a pomoc dětem a mladým lidem ve věku od 9 do 26 let z Jičína a okolí, kteří se ocitli v nepříznivé životní situaci a vytvářet jim takové podmínky, aby byli schopní a ochotní podílet se na řešení svých problémů a lépe se s nimi vyrovnávali.

KONTAKTY

Vedoucí služby: Mgr. Marie Pražáková, DiS. Tel.: 731 646 979 E-mail: exit@charitajicin.cz	Pracovníci klubu: Facebook: Nízkoprahový klub Exit Tel.: 731 604 657 E-mail: exit@charitajicin.cz
---	---

ÚŘEDNÍ HODINY:
Po út, čt, pá 9.00–10.30

ADRESA:
Na Jihu 553, Jičín

PROVOZOVATEL:
Oblastní charita Jičín, Na Jihu 553, 506 01 Jičín, IČ 736 33 755

www.jicin.charita.cz

Oblastní charita Jičín

Charita
Česká republika

RELAX

**SLUŽBY PRO DĚTI A MLADÉ LIDI VE VĚKU
OD 8 DO 20 LET Z NOVÉ PAKY A OKOLÍ**

- Navštívit nás mohou všichni - žáci ze základky, jedničkáři z gymnázia, skejťáci, vyznavači alternativního způsobu života a další, kteří jsou ohroženi nebo zasaženi nějakou nepříznivou životní situací.
- Nejsme pouhou „volnočasovou alternativou“ k zájmovým kroužkům a jiným organizovaným aktivitám. Poskytujeme především poradenství a sociální servis. Nabízíme mnoho preventivních a zábavných programů.
- Děti a mladí dospělí si mohou s pracovníky klubu popovídat nebo se jim svěřit se svými problémy. Společně se je pak snaží vyřešit.
- Kluci a holky mají svobodu volby, a to jak při pohybu v prostoru klubu, tak v chování i ve volbě vykonávaných činností. Určitá pravidla však platí i u nás (např. zákaz kouření, užívání alkoholických nápojů, drog, či násilí).

OTEVÍRACÍ DOBA

1. Září – 30. června	1. Července – 31. srpna
Po 13:00 – 18:00	Po 11:30 – 16:30
Út 13:00 – 18:00	Út 11:30-16:30
St 13:00 – 18:00	St 11:30 – 16:30
Čt 13:00 – 18:00	Čt 11:30 – 16:30
Pá zavřeno	Pá zavřeno

TRÁPÍ TĚ

NABÍZÍME TI:

- Rozhovory – o všem, co tě zajímá nebo trápí
- Pomoc se školou – příprava referátů, domácích úkolů, doučování
- Pracovní výchovnou činnost – workshopy, tvoření, pečení, vaření
- Podporu tvých vlastních aktivit – uspořádání turnaje, soutěže
- Besedy – na různá preventivní témata i témata, která si sám vybereš
- Akce mimo klub – především v období letních prázdnin
- Volnočasové aktivity – společenské hry, soutěže, stolní fotbalík, kulečnick, šipky

... a to zdaleka není vše. Přijď ty za námi do klubu.

POSLÁNÍ:

Nízkoprahový klub Relax poskytuje bezpečí, podporu a pomoc dětem a mladým lidem ve věku od 8-20 let z Nové Páky a okolí, kteří se ocitli v nepříznivé životní situaci a vytváří jim takové podmínky, aby byli schopni a ochotni podílet se na řešení svých problémů a lépe se s nimi vyrovnali.

KONTAKTY

Vedoucí služby: Mgr. Marie Pražáková, DiS. Tel.: 731 646 979 E-mail: relax@charitajicin.cz	Pracovníci klubu: Facebook: Nízkoprahový klub Relax Tel.: 736 511 556 E-mail: relax@charitajicin.cz
--	---

ÚŘEDNÍ HODINY
Po, Út, Čt, Pá 9.00–12.00

ADRESA:
Masarykovo nám. 325
509 01 Nová Páka

PROVOZOVATEL:
Oblastní charita Jičín, Na Jihu 553, 506 01 Jičín, IČ 736 33 755

www.jicin.charita.cz

Nabídka služeb

1. Výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti

- **situační intervence** = rvačka na klub, nadávky vůči druhým
- **pomoc se školou** = doučování, referáty
- **pracovní výchovná činnost** = vyrábění, vaření
- **volnočasové aktivity** = turnaje, sportovní aktivity
- **skupinové aktivity** = hry na klubu
- **podpora vlastních aktivit** = podpora tvých nápadů
- **besedy** = povídání s odborníky na předem připravené téma
- **poskytnutí prostoru** = bezpečný prostor pro trávení času

2. Zprostředkování kontaktu se společenským prostředím

- **akce v klubu nebo mimo klub** = výlety, sportovní turnaje

3. Sociálně terapeutické činnosti

- **kontaktní práce** = povídání o tobě
- **rozhovor** = povídání na určité téma, o tom, co tě trápí
- **pomoc v krizi** = poskytnutí odborné pomoci uživateli nacházejícímu se v těžké situaci
- **práce se skupinou** = činnosti na rozvoj komunikace, vztahů ve skupině
- **nácvik orientace ve společenském prostředí** = aktivity zaměřené na rozvoj schopností a dovedností

4. Pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí

- **informační servis** = poskytnutí specifických informací
- **jednání s institucemi** = kontakt mezi pracovníkem a návaznými službami
- **poradenství** = řešení aktuálních problémů
- **práce s osobami blízkými** = spolupráce s rodinou a kamarády
- **zprostředkování kontaktu na návazné služby**
- **doprovod**

Vítáme tě v Nízkoprahovém klubu **POHODA**

Pro začátek Ti s chodem klubu pomůže tento letáček, připomene Ti vše důležité!

Pracují zde pracovníci: **Mája, Kristýna a Míša**, se všemi si **tykej**. Můžeš sledovat novinky na našem facebooku, stačí, když si najdeš „Nízkoprahový klub PoHoDa Hořice“, také pracovníci klubu mají svůj facebook a to se jmenují: „Mája Nzdm Pohoda“, „Kristýna Nzdm Pohoda“ a „Míša Nzdm Pohoda“.

Nyní máš čas poznat klub, jeho klienty, služby, které Ti nabízí i pracovníci. Po několika návštěvách si Tě pracovníci klubu vezme do kontaktní místnosti a proberete společně něco o Tobě (co doma, co ve škole, co Tě baví, co Tě štvě...) a následně s Tebou uzavře smlouvu.

Naše otevírací doba:

1. 9. – 30. 6. (školní rok)	1. 7. – 31. 8. (letní prázdniny):
Pondělí: 13:00 – 18:00 h	Pondělí: 11:30 – 16:30 h
Úterý: 13:00 – 18:00 h	Úterý: 11:30 – 16:30 h
Středa: 13:00 – 18:00 h	Středa: 11:30 – 16:30 h
Čtvrtek: 13:00 – 18:00 h	Čtvrtek: 11:30 – 16:30 h
pátek: zavřeno	Pátek: zavřeno

Do klubu chodí děti a mládež z Hořic a okolí ve věku 10 až 21let. V jednom okamžiku může být na klubu 20 klientů.

Pravidla

 Aby klub mohl dobře fungovat, musí mít svá pravidla, mezi základní patří:

nekouřit, nebyť pod vlivem alkoholu ani drog, nemluvit sprostě, nebyť násilný a nevyvíjet žádné aktivity se sexuálním podtextem

Další pravidla:

Do klubu nechoď, jsi-li nemocný. Do klubu nepatří **hazard**. Za zapůjčení některých věcí požadujeme **zálohu**. Chovej se k vybavení klubu **slušně, uklízej** po sobě. Když něco **rozblješ**, nahlas to pracovníci klubu. Nemanipuluj zde s **ohněm**. Neotvírej ani nezavírej **okna**. Nevoď do klubu **zvířata**.

Pravidla pro používání počítačů:
pořadí je určeno rozpisem, kam se zapíšeš, na PC smíš být max. 30min v kuse a to 2x za den, hry se hrají pouze logické, nenavštěvuj žádné placené stránky, respektuj soukromí druhých.

Pravidla pro poslech hudby:
v klubu hraje HiFi věž, tu ovládají pouze pracovníci klubu, pokud chceš poslouchat vlastní hudbu, využij k tomu sluchátka. Pokud se rozhodne více lidí z klubu poslouchat stejnou hudbu, může být puštěna z HiFi věže. Vždy hraje hudba jen z jednoho zařízení!

Pravidla u fotbalíku, kulečnicku, šipek a boxovacího trenážeru:
hraj fair play, neohrožuj sebe ani ostatní, nekaž druhým hru, pokud je více zájemců – domluvte se, boxovat se smí pouze s rukavicemi a kopat do pytle bez bot, boxovat smí vždy jen jeden klient, boxovací pytel se nepokládá na zem.

Pravidla během skupinového povídání (čt 15-16h), besed, hudebních akcí:
během těchto aktivit se nehrají žádné hry, nepoužívá se PC a nehraje hudba. Dodržuj pravidla slušného chování. Pokud tě aktivita nebaví, můžeš opustit klub a vrátit se, až aktivita skončí.

Sankce

pokud budeš porušovat pravidla, dostaneš sankci

Při porušení základních pravidel ti hrozí:

1. **Napomenutí** – za menší porušení pravidel (vulgarity), max. 3 za den
2. **Okamžité opuštění klubu** – za hrubší porušení pravidel (kouření, vstup pod vlivem)
3. **Zákaz vstupu do klubu na delší dobu** – 2 dny až 6 měsíců. Za velmi hrubé porušení pravidel (napadení jiného klienta)

Při porušení ostatních pravidel: napomenutí, okamžité opuštění klubu se zákazem vstupu na zbytek dne, zákaz vstupu do klubu na delší dobu, omezení přístupu k počítačům.

Práva, která máš v klubu

- na zachování tvé lidské důstojnosti, osobní cti, dobré pověsti a ochranu tvého jména
- na vyznávání vlastního životního stylu
- na ochranu před všemi formami diskriminace a násilí
- na ochranu osobních a důvěrných informací (soukromí/anonymitu) a před zneužíváním údajů o tvé osobě
- na rozhodnutí ohledně zveřejňování fotek a údajů o tvé osobě na internetu a propagačních materiálech
- na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromí
- být předem informován o průběhu a podmínkách poskytované služby
- nahlížet do dokumentace, kterou vedeme o tvé osobě
- využívat veškeré a kvalitní služby, které klub nabízí a o které máš zájem
- vyjádřit svá přání, potřeby, názory, postojte a rozhodnutí
- na zajištění bezpečného prostoru
- na trávení volného času tak, jak uznáš za vhodné v souladu s pravidly klubu
- stěžovat si
- právo na změnu klíčového pracovníka

Vše, co v klubu a na akci klubu děláš, dělej s rozvahou. Klub nemá úrazové pojištění, pokud se ti něco stane, můžeš využít pouze své úrazové pojištění.

Příloha F: Otázky z rozhovoru

1. Jak jsou klienti seznamováni s vnitřním řádem zařízení?
2. Stává se, že klienti tento řád porušují? Vyplývají z toho pro ně nějaké následky?
3. U jaké skupiny klientů se problémy vyskytují nejčastěji a jakým způsobem se řeší?
4. Chovají se klienti v NZDM podobně jako se chovají v běžném životě mimo zařízení?
5. S jakými závažnými formami problémového/deviantního chování se setkáváte u vašich klientů? (problémy s návykovými látkami, sexuálně rizikové chování atd.) Jak s těmito klienty pracujete?
6. Které problémové/rizikové chování se u klientů vyskytuje nejčastěji?
7. Setkáváte se zde také se šikanou? Pokud ano, jak se nejčastěji projevuje? Jak danou situaci řešíte a jaké z ní plynou následky pro účastníky šikany? Můžete mi popsat konkrétní příklady?
8. Jak pracujete s klienty se závislostmi a jaké jsou možnosti pomoci z vaší strany? S jakými druhy závislostí jste se u klientů setkali?
9. Stává se, že klienti v zařízení kouří či užívají jiné návykové látky? (alkohol, elektronické cigarety...) Jak tuto situaci řešíte a jaké následky má porušení řádu? Jaký máte názor na kouření/vapování dětí, snažíte se tento problém nějak řešit nebo mu předcházet?
10. Chovají se klienti agresivně směrem k vám nebo ostatním návštěvníkům zařízení? Jak tato situace probíhala a z jakého důvodu vznikla?
11. Jaký dopad má podle vás používání moderních technologií (chytřé telefony, tablety, počítače, sociální sítě) na běžný chod NZDM? Myslíte si, že mají moderní technologie spíše pozitivní nebo negativní vliv na vaše klienty?
12. Například počítačové hry – jsou v nízkoprahu povoleny? Omezujete nějak charakter her, které mohou klienti hrát? Tzn. Povolujete klientům hrát i hry s tématem násilí a agrese, jaký na to máte názor? (např. jsou pak agresivnější nebo se chovají rizikověji) Jak pracujete s klienty, kteří jsou na hraní závislí?
13. Jaký má podle vás na děti vliv využívání sociálních sítí? Jak se to projevuje v chování dětí a jaké následky na ně podle vás může mít?
14. Které intervence v této oblasti aplikujete?(např. prevence závislosti na sociálních sítích včetně možných hrozeb jako je stalking, kyberšikana či další současné formy možného zneužití sociálních sítí)

15. Vyhledávají pomoc v nízkoprahovém zařízení klienti, kteří se chovají sexuálně rizikově? Pokud ano, jaká je u nich intervence a které skupiny klientů se to týká nejčastěji? Jak se toto chování projevuje v nízkoprahovém zařízení?
16. Jaký využíváte program pro prevenci sexuálně rizikového chování?
17. V současné době je u dětí častým problémem nevhodná/sprostá mluva a neakceptace autorit, jaké s tím máte zkušenosti u vašich klientů?
18. Co si myslíte o poslouchání nevhodné hudby např. řezník a sledování násilných videí klientů při návštěvě zařízení? Je to v zařízení povoleno?
19. Jaká je intervence u klientů kteří se sebepoškozují, setkali jste u klientů s tímto problémem? (např. fyzické poškozování, poruchy příjmu potravy, sebevražedné chování..)
20. Jakým způsobem řešíte například krádeže? Můžete mi uvést konkrétní příklad, pokud jste se setkali s krádeží v zařízení?
21. Řešíte u klientů nevhodné stravovací návyky tzn. nezdravé jídlo a nápoje a pití energy drinků popřípadě jak? Jsou klienti v NZDM hlídáni z hlediska stravování a zdravého životního stylu?
22. Jak obvykle probíhá kontakt mezi klientem a pracovníkem? Berou klienti pracovníky, kteří jsou jim věkově blízcí, jako autoritu a respektují je nebo spíše naopak?
23. Nastal někdy mezi pracovníkem a klientem výrazný konflikt, který vznikl z nevhodného nebo neakceptovatelného chování klienta? Pokud ano, jaký konflikt, jaký měl důvod a jak se řešil?
24. Vidíte rozdíly mezi problémovým chováním dětí a mládeže dříve a dnes? Popište konkrétní případy.
25. V současné době mimo ostatní aktivity tráví děti extrémní množství času na sledování seriálů, někdy ne se zcela vhodnou tematikou. Začíná se mluvit o novém druhu závislosti, setkáváte se tu s dětmi, kterých by se tento problém týkal a co si o tomto novém druhu závislosti myslíte?